

ΛΟΙΜΟΚΑΘΑΡΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ

Το τέλος της ελληνικής επανάστασης και η ίδρυση της πρώτης Ελληνικής Πολιτείας το 1828 , προφανώς και ήταν γεγονός μεγάλης σημασίας για τον οικισμό της Ερμούπολης και για το νησί της Σύρας γενικότερα. Σχηματοποιήθηκαν οι θεσμοί, σταθεροποιήθηκε η Ερμούπολη ως κύριο λιμάνι και σε καιρό ειρήνης πλέον, τα πράγματα πήραν μια κάποια σειρά, μακριά από την αβεβαιότητα και τη μεταβλητότητα των επαναστατικών καιρών. Όμως ως οικισμός, ως σχηματιζόμενη πόλη, η Ερμούπολη θα ευρίσκεται ακόμη στην αρχική πρώιμη φάση της ανάπτυξης της μέχρι και την ίδρυση του Βασιλείου της Ελλάδος. Ναι μεν πληθαίνουν οι μόνιμες οικοδομές στην περίοδο 1828 -1833, κτίζεται και η δεύτερη εκκλησία, αλλά δεν έχουμε ακόμη μια ποιοτική διαφορά, ούτε στα κτίρια της πόλης, ούτε στον σχεδιασμό της- παραμένει μια άναρχη πόλη χωρίς αρχή και τέλος - ούτε στις νοοτροπίες οι οποίες σηματοδοτούνται με την ανέγερση εμβληματικών κτιρίων και την τακτοποίηση του χώρου με βάση ένα κεντρικό κρατικό σχέδιο. Η κατάσταση αλλάζει και η Ερμούπολη εγκαταλείπει σιγά – σιγά την επαναστατική πρώτη της περίοδο με την ίδρυση του Βασιλείου της Ελλάδος, τα πρώτα κεντρικά κρατικά κτίρια που κτίζονται σε αυτήν και την εφαρμογή του πρώτου πολεοδομικού της σχεδίου. Τα κρατικά κτίρια των αποθηκών της διαμετακόμισης και του τελωνείου το 1834, Ο φάρος στο Γαιδουρονήσι το 1834 , η αρχή της εφαρμογής του σχεδίου της πόλης το 1837 και το νέο Λοιμοκαθαρτήριο το 1840 , είναι τα γεγονότα που σηματοδοτούν την πρώτη μετεπαναστατική φάση της Ερμούπολης. Επομένως το 1832 μπορεί να υπολογιστεί και να συμπεριληφθεί στην πρώιμη, στην ηρωική φάση της Ερμούπολης.

Τον Ιούλιο, λοιπόν του 1832 το ελληνικό εμπορικό πλοίο, τύπου τσερνίκι, «Αθηνά» , προερχόμενο από Χίο και Τήνο, εισέρχεται στο λιμάνι της Σύρας με πλοίαρχο τον Ζαχαρία Φραγκάκη. Όπως όλα τα πλοία έπρεπε και αυτό να περάσει τη διαδικασία της λοιμοκάθαρσης στο λοιμοκαθαρτήριο του λιμανιού, το οποίο τότε ευρισκόταν στο μικρό ακρωτήριο λίγο πιο εκεί από το ναυπηγείο , στη θέση όπου το σημερινό

Νεώριο . Στις 12 Ιουλίου 1832 « ανεφάνη η νόσος πανώλης» σε επιβάτες αυτού του πλοίου. Η έκτακτη και επείγουσα κατάσταση και οι τρόποι με την οποία αντιμετωπίστηκε, έχουν αποτυπωθεί με μεγάλη ευκρίνεια στα αρχεία της τότε Δημογεροντίας Ερμούπολεως. Στο προηγούμενο τεύχος των *Συριανών Γραμμάτων*, το σχετικό με το Λοιμοκαθακτήριο, παρουσιάστηκε ανακοίνωση του Θράσου Καμινάκη, από διδακτορικό που είχε εκπονήσει παλαιότερα στο Παρίσι με βάση το αρχείο αυτό. Όμως επειδή το διδακτορικό αυτό είχε γραφτεί στα γαλλικά, η δημοσίευση στα *Συριανά Γράμματα* ως προς τα έγγραφα του 1832, αποτελεί μετάφραση στα ελληνικά της μεταφοράς που είχε γίνει στα γαλλικά των ελληνικών εγγράφων της εποχής. Ως αποτέλεσμα πολλά πράγματα που ενδιαφέρουν την τοπική ιστορία, όπως ονοματεπώνυμα, τοπωνύμια κ.α έχουν αποδοθεί με σοβαρή απόκλιση από τα πρωτότυπα κείμενα. Εκτός αυτού, η όλη πιο πάνω εργασία δεν εστίαζε στην τοπική ιστορία της Σύρας και της Ερμούπολης, με επόμενο αποτέλεσμα να μην φτάνει σε εμάς, για τα ζητήματα αυτά, η πληροφορία ευκρινής.

Τον Ιούλιο του 1832 υγειονόμος στο λιμάνι της Ερμούπολης ήταν ο Γεώργιος Ρούσος, αυτόχθων Συριανός, με ρόλο όμως στα πράγματα της επαναστατικής περιόδου και με αρκετούς διαύλους επικοινωνίας με τον κόσμο της Ερμούπολης. Είναι ένας από τους 2 – 3 Συριανούς που εκπροσώπησαν τη Σύρα στις εθνοσυνελεύσεις μετά το 1828 και φίλος με τον Αλέξανδρο Αξιώτη, τον πρώτο Έπαρχο Σύρας των ετών 1823 – 1824. Η θέση του υγειονόμου ήταν τότε μια από τις πλέον κεντρικές θέσεις της τοπικής διοίκησης. Αυτός έλεγχε, θεωρούσε και εξέδιδε τα πιστοποιητικά των πλοίων και επέβλεπε την λειτουργία του λοιμοκαθακτηρίου. Τα γραφεία του «Σανιτά», όπως λεγόταν την εποχή εκείνη το υγειονομείο, ήταν στο πλέον επίκαιρο σημείο του λιμανιού, εκεί που ενωνόταν το πρώην νησίδιο του Αγίου Νικολάου με την ιδιοκτησία του Αγγέλου Χριστοδούλου και το υπόλοιπο λιμάνι.

Επιστάτης του λοιμοκαθακτηρίου τον Ιούλιο του 1832 ήταν ο Κωνσταντής Χατζή Κυριάκος (άλλοτε γράφεται Κυριάκος, άλλοτε Κυριάκου), από ότι φαίνεται εκ του επωνύμου του, Υδραίος. Η υπηρεσία του λοιμοκαθακτηρίου ήταν δομημένη ως εξής : Ο Επιστάτης και ο γραμματέας του Κωνσταντίνος Καλλίας, ο Αρχιφύλακας Νικολής Παπά

Αγγελή , Ψαρριανός αυτός, και οι υπ' αυτόν φύλακες και ο Αρχικαθαριστής Ιάκωβος Τούντας με τους υπ' αυτόν καθαριστές. Ο αριθμός του προσωπικού ήταν σταθερός, εκτός των περιπτώσεων επιδημικών ασθενειών, οπότε αυξανόταν αναλόγως. Η μισθοδοσία των εργαζομένων στο λοιμοκαθακτήριο γινόταν με καταστάσεις από το υγειονομείο , όμως τα έσοδα προς τούτο εξασφαλιζόταν από τις πληρωμές των καθαριζόμενων επιβατών των πλοίων, των πλοιάρχων και των εμπόρων για τα καθαριζόμενα εμπορεύματα.

Με την εκδήλωση της επιδημίας πανούκλας στους επιβάτες της «Αθηνάς» , όλος ο ρυθμός της ζωής στο Λαζαρέτο άλλαξε δραματικά. Από τις 12 Ιουλίου 1832 όταν και εκδηλώθηκε το πρώτο κρούσμα της πανούκλας, όλο το προσωπικό του Λαζαρέτου, όπως και οι υπό κάθαρση επιβάτες του μολυσμένου πλοίου, αποκλείστηκαν μέσα σε αυτό. Μέχρι τις 25 Ιουλίου κράτησε ο αποκλεισμός , οπότε μεταφέρθηκαν άπαντες στο «απέναντι της Σύρου νησίον» , δηλαδή στο σήμερα ονομαζόμενο Φανάρι. Η κατάσταση μέχρι την 25 Ιουλίου αντιμετωπίστηκε από το υγειονομείο, ενώ από εκεί και ύστερα συστήθηκε με εντολή του Εκτάκτου Επιτρόπου (αυτός ήταν το 1832 ο τίτλος του Διοικητή της Σύρας) δωδεκαμελής Υγειονομική Επιτροπή για να αντιμετωπίσει την όλη κατάσταση. Αυτή η Επιτροπή είχε την ανώτατη διεύθυνση των υγειονομικών πραγμάτων, όχι μόνο του λιμανιού, αλλά ολόκληρου του νησιού.

«Ελληνική Πολιτεία

Πρακτικά της Δωδεκαμελούς Επιτροπής

Κατά την υπ' αριθμ. 420 Διαταγήν της ενταύθα Εκτάκτου Επιτροπείας , συνήλθεν η Υγειονομική Επιτροπή μετά του Υγειονόμου, σήμερον και σκεφθείσα , έλαβεν τ' ακόλουθα μέτρα προς διατήρησιν της κοινής υγείας εκ της εξολοθρευτικής νόσου της Πανώλης.

A. Απεφασίσθη ότι ουδείς των εν λοιμοκαθακτηρίω ευρεθέντων επιβατών δύναται ν' απέλθη της Νήσου ταύτης ακόμη και διά τα Τουρκικά μέρη, εάν πρότερον δεν ήθελε κάμη την τελείαν κάθαρσίν του.

B. Απεφασίσθη να γίνωσιν περιφράγματα εκατέρωθεν των δύο οδών του λοιμοκαθακτηρίου, να γίνωσιν αναγκαίοι οικίσκοι των φυλάκων και να προστεθώσιν εξ αυτών, όσοι περισσότεροι αναγκαιώσιν κ.τ.λ

Γ. Απεφασίσθη ομοίως να μεταφερθώσιν εις τα απέναντι πλησιέστερα ξηρονήσια, λεγόμενα Μακρονήσι, Στρογγυλονήσι και αλλέως, όλοι οι εν τω λοιμοκαθαρτηρίω ευρισκόμενοι, τόσον επιβάται , όσον φύλακες ακόμη και οι επιστάται, να προστεθή η αναγκαία φρουρά και να γίνωσιν οι αναγκαίοι οικίσκοι χωριστά ο καθείς, προς κατοικίαν και ανάψυξιν των, προστούτοις να μεταφερθή με αυτούς και ο ευρεθείς εν τω λοιμοκαθαρτηρίω Μπακάλης, διά να παρέχη τα τρόφημα, η δε σημείωσις των τιμών αυτών , έχει να του δωθή νευοστί παρά της Υγειονομικής Επιτροπής.

Δ. Απεφασίσθη προ πάντων να αγωρασθή μία καλή λέμβος με τα πανιά της και λοιπά αναγκαία έπιπλα της, συνοδευομένη από έξ κοπιλάτας και ενός επιστάτου, δια να κάμνη το ταξίδειον εντεύθεν, διά τα ρηθέντα ξηρονήσια και τούτων απάντων των εξόδων των γενηθησομένων , δηλ. των διαφόρων μελλόντων γενέσθαι, υποχρεούται να δίδη λογαριασμόν ο υγειονόμος εις την επιτροπήν και αυτή εις την Έκτακτον Διοίκησιν.

Η Επιτροπή έχει να συνέρχεται τρείς της εβδομάδος, την Κυριακήν, Τετάρτην και Παρασκευήν, από την εννάτην ώραν προ Μεσημβρίας ίνα συμπίπτει τα αναγκαία.

Ε. Η επιτροπή διερείται εις τρία τμήματα, το πρώτον τούτων άρχεται τας επιστασίας του από σήμερα και είναι οι ακόλουθοι

Νικόλαος Εμμανουήλ

Ιωάννης Αλεξάνδρου

Αντώνιος Μάρκου

Νικόλαος Φωκάς

Μέλη της Δευταίρας Περιόδου

Π. Περόγλους

Γεωργ. Ξανθάκης

Παρασκευάς Χατζή Ανδρέου

Γεώργιος Αγγελικάρας

Μέλη της Τρίτης Περιόδου

Στέφανος Ζυγομαλάς

Ιωάννης Ράλλης

Ιωάννης Λαπιέρης

Γεώργιος Καλλέργης

Εν Ερμουπόλει Σύρας τη 25 Ιουλίου 1832 . Η Επιτροπή”

Ακολουθούν κατά σειρά οι υπογραφές των Στ. Ζυγομαλά, Ι. Ράλλη, Ι. Λαπιέρη, Πέτρου Περόγλου, Αντωνίου Μάρκου, Γεώργιου Καλλέργη, Γ. Ξανθάκη και Π. Χατζή Ανδρέου.

Αφού απεφάσισε τα πλέον σημαντικά, ήτοι την μεταφορά του προσωπικού του λοιμοκαθαρητηρίου και των υπό κάθαρση επιβατών, στα «*απέναντι πλησιέστερα ξηρονήσια*» και την προμήθεια της απαραίτητης λέμβου με πανιά και με κουπιά, η δωδεκαμελής αυτή επιτροπή λειτούργησε μέχρι τις αρχές Αυγούστου 1832, οπότε και έπαυσε τις εργασίες της, προφανώς ως δυσκίνητη, λόγω μεγάλου αριθμού των μελών της. Εξ άλλου τα μέλη της, όλα πρόσωπα με κύρος και επιρροή στη Σύρα, όχι μόνον ήταν άμισθα, αλλά ήταν και πολυάσχολα. Αντικαστάθηκε αμέσως από άλλη τετραμελή αυτή την φορά επιτροπή με τα ίδια καθήκοντα και ευθύνες, η οποία ανέλαβε την ανώτατη διεύθυνση των υγειονομικών πραγμάτων στις 10 Αυγούστου 1832, αποτελούμενη από τους Παύλο λ. Μαυρογορδάτο, Γ. Δαλέζιο και Εμ. Μπαλαμπάνη και αυτά πρόσωπα κύρους στην τοπική κοινωνία, ιδίως ο Π. Μαυρογορδάτος.

Η δωδεκαμελής επιτροπή υπολόγιζε, ότι μόνον για δύο μήνες λειτουργίας της νέας αυτής καταστάσεως, ήτοι στην ουσία της λειτουργίας του λοιμοκαθαρητηρίου, στο «*νησίον απέναντι της Σύρου*», δηλ. στο μετέπειτα ονομασθέν Φανάρι, λόγω του μεγάλου φάρου που ανεγέρθηκε εκεί το 1834, θα χρειάζοταν ποσό 14.885 γροσίων. «*Διά την πτωχικήν κατάστασιν των δημοσίων καταστημάτων*», ζήτησε από τον Έκτακτο Επίτροπο της Σύρας να επιτρέψη έρανον στην Ερμούπολη και στην Άνω Σύρο για να συγκεντρωθούν τα χρήματα, επειδή δε πρόεβλεπε δυσχέρειες στη διεξαγωγή του εράνου, θεωρούσε «*ότι είναι επάναγκες μιά προηγούμενη συνέλευσις πολιτών διά να το αποφασίση, επειδή άνευ αυτής προβλέπωμεν δυσκολίας*».

Ο πανικός που ακολούθησε την απόφαση για τη μεταφορά επιβατών και προσωπικού στο Φανάρι, απόφαση η οποία πάρθηκε και εκτελέστηκε αυθημερόν στις 25 Ιουλίου 1832 ενώ βεβαίως είχε προετοιμαστεί η κατάσταση στο «*απέναντι νησίον*» ώστε να είναι δυνατή η παραμονή ανθρώπων εκεί, είναι εύκολο να γίνει αντιληπτός. Ο τρόμος του θανάτου είχε απλωθεί σε όλους αυτούς τους ανθρώπους, ήδη από τις 12 Ιουλίου,

ενώ οι εργασίες κατασκευής καλυβών στο απέναντι νησίον είχαν ήδη ξεκινήσει σχεδόν αμέσως μετά την 12 Ιουλίου 1832.

“ Η υγειονομική επιτροπή

δילוποιή ότι

έλαβεν από τον κύριον Στέφανον Αποστόλου Παππά δίστηλα εκατό , αριθ. 100, διά τα έξοδα όπου θέλουν εξοδευθεί διά την κάθαρσιν του αδελφού του Ιωάννου, όπου ευρίσκεται εις το νησί, υποσχόμενη η επιτροπή αν εξοδευθώσιν ολιγότερα, να του επιστρέψη τα όσα μένωσι αν δεν εξαρκέση η ειρημένη ποσότης των εκατόν διστήλων , υπόσχεται ο Κ. Στέφανος Αποστόλου Παππά να αποπληρώση εις την επιτροπήν όσα περισσότερον έξοδον δόση εις την ακάθαρσιν του αδελφού του»

Εν Σύρα τη 27 Ιουλίου 1832 Η Επιτροπή” .

“Η υγειονομική επιτροπή

δילוποιή ότι

έλαβεν από τον κύριον Αλέξανδρον Πετροκόκκινον φλορία τούρκικα εικοσάρια εκατόν αριθ. 100, διά τα έξοδα θέλουν εξοδευθώσιν διά την κάθαρσιν του καπεταν Τρογιάννου όπου ευρίσκεται εις το νησί, υποσχόμενη η επιτροπή αν εξοδευθώσι ολιγότερα , να του επιστρεφώσι τα όσα μένωσι, αν δεν, και δεν εξαρκέση ειρημένη ποσότης των εκατόν φλορίων υπόσχεται ο Κ. Αλέξανδρος Πετροκόκκηνος, να αποπληρώση εις την επιτροπήν όσα περισσότερα έξοδα δόση εις την ακάθαρσιν του καπετάν Τρογιάννου.

Εν Σύρα τη 27 Ιουλίου 1832 Η Επιτροπή” .

Τα πιο πάνω , μεγάλα χρηματικά ποσά για την εποχή, που καταβλήθηκαν στην υγειονομική επιτροπή , δείχνουν το μέγεθος της αγωνίας , αλλά και την χρηματική άνεση που είχαν κάποιοι από τους επιβάτες της «Αθηνάς» όπως και την αγάπη κάποιων συγγενών που έσπευσαν να δώσουν ότι έχουν και δεν έχουν για να σώσουν τους ανθρώπους τους.

Η κατάσταση στο «απέναντι της Σύρας νησίον» ήταν πράγματι τραγική. Σε ένα μέρος του νησιού είχαν τοποθετηθεί οι ήδη μολυσμένοι επιβάτες και μαζί με αυτούς διέμεναν κάποιοι φύλακες, με επικεφαλής τον Ψαρριανό Νικολή Παππαγγελή και οι καθαριστές ή μόρτηδες με πρώτο αρχηγό τους τον Ιάκωβο Τούντα, αρχικαθαριστή ,τον αποκαλούμενο «Γιάκουμο». Ο επιστάτης του λοιμοκαθαρηρίου Κωνσταντής Χατζηκυριάκος διέμενε σε άλλη περιοχή του νησιού. Με κανένα τρόπο δεν

ήθελε να πλησιάσει στη περιοχή των μολυσμένων , όπως σε μια επιστολή του της 3 Αυγούστου 1832 προς την Επιτροπή γράφει «διότι εγώ ως σας προείπον Κύριοι, δεν θέλω να ηξεύρω περί αυτών τι γίνεται» . Οι άνθρωποι διέμεναν σε πρόχειρες ξύλινες καλύβες που είχαν κατασκευαστεί εκεί μετά την εκδήλωση της επιδημίας.

Οι σχέσεις μεταξύ του ΧατζηΚυριάκου και του Παπαγγελή δεν ήταν οι καλύτερες. Έγραφε ο Παπαγγελή προς την Επιτροπή, σε επιστολή του η οποία έχει γραφτεί μεταξύ 10 και 19 Αυγούστου 1832.

“ Προς την Σεβαστήν Επιτροπήν

Άδικον είναι να πληρόνωνται πέντε Μόρται και μία γυναίκα όπου ευρίσκεται γίνονται 6. Οι ασθενείς είναι τρεις, αυτοί όλοι ανάλαβαν, όθεν ευρίσκονται μόνον διά να τους φυλάγωμεν και να έχωμεν πάντα υποψίαν από αυτούς. Ήτον καλά να μείνη μόνον ο Γιάκωμος και ένας άλλος ακόμη. Είναι και η μάννα του Τζολάκη μόρτισσα. Αύτοι οι τρεις είναι πολλά αρκετοί, υπηρετούν εν οσπιτάλιον. Δεν εμπορώ να σας γράψω περισσότερον εις το σανίδι και με συγχωρείτε.

Ο ταπεινός δούλος σας Νικολής Παπα Αγγελή.

Με τη χάριν του Θεού, άλλον φόβον δεν έχομεν , μόνον από αυτούς μη μας ρήξουν κανένα Μπόλι εις πανί ή εις χαρτί . Ο Επιστάτης του Λαζαρέτου δεν ηξεύρη τι γίνεται , επειδή αυτός μόρτας δεν ίδεν, ούτε ασθενείς. Μόνον κάθεται από το άλλο μέρος του νησίου και φυλάττει μόνον την Καραντίναν του. 17 ημέραι είναι σήμερον αφού έκαμε στάσιν το κακόν και έστω προς είδησιν σας.

Από το απέναντι Σύρας Νησιδιον. Νικολής Παπά Αγγελή”

Κάποια σχόλια για το σημαντικό αυτό έγγραφο .

Η θέση του Παπαγγελή είναι ψηλά μέσα στην ιεραρχία του Λαζαρέτου. Στο «Νησιδίο» είναι ο προϊστάμενος του τμήματος εκείνου, που είχε την ευθύνη της φύλαξης των μολυσμένων. Δηλαδή τόσο αυτός, όσο και οι υφιστάμενοι του φύλακες έκαναν μια επικίνδυνη δουλιά. Ιδίως οι καθαριστές, μόρτηδες, στην κυριολεξία έρχονταν πρόσωπο με πρόσωπο με τον θάνατο, κατά τη διάρκεια της εργασίας τους. Εξ ου και η κακία που αφήνει κατά του προϊσταμένου του Επιστάτη «αυτός μόρτας δεν ίδεν, ούτε ασθενείς» . Αλήθεια τι είναι αυτοί οι μόρτες που αναφέρονται από αυτόν ; Προφανώς, ήταν οι άνθρωποι που έκαναν την πιο δύσκολη δουλιά του

κόσμου, ήτανι οι άνθρωποι που συναναστρέφονται το θάνατο, αυτοί που δεν φοβούνται το θάνατο . Αυτοί που έχουν άμεση επαφή με τους μολυσμένους, τους οποίους περιποιούνται και πολλές φορές τους «κλείνουν τα μάτια».

Είναι φανερό ότι αυτοί οι ατρόμητοι, άφοβοι νοσοκόμοι προέρχονταν από μια κατάσταση τρομερής φτώχειας. Στην πιο πάνω επιστολή του αρχιφύλακα των μολυσμένων γίνεται λόγος για την ύπαρξη 5 μόρτιδων και μιας μόρτισσας , πάνω στο Φανάρι τον Ιούλιο – Αύγουστο του 1832. Για να χρειάζεται και μόρτισσα , φαίνεται ότι μεταξύ των μολυσμένων υπήρχε και κάποια γυναίκα . Μάλιστα αυτή τη μόρτισσα την ονοματίζει, ο αρχιφύλακας, ως τη μάννα του Τζολάκη, γνωστού προσώπου σε αυτόν και τους παραλήπτες της επιστολής, ίσως φύλακα του λαζαρέτου, ίσως μόρτη και αυτού.

Δεν γνωρίζω την ετυμολογία της λέξης «μόρτης». Σήμερα την χρησιμοποιούμε στη γλώσσα μας για να δείξουμε , τον «μάγκα», τον «εντάξει τύπο» , τον ατρόμητο άνθρωπο. Αν λάβουμε υπόψη ότι η λέξη έχει άμεση σχέση με την ιταλογαλική λέξη για το θάνατο , mort – morte, καθόλου δεν αποκλείεται η είσοδος της στη γλώσσα μας, να έχει γίνει από την πόρτα των λαζαρέτων και των «οσπηταλίων» , όπου μόρτης είναι αυτός που δεν φοβάται να πάρει για δουλιά , μια δουλιά καταπρόσωπα του θανάτου. Όπως αυτοί οι μόρτες και οι μόρτισσες στη Σύρα του 1832.

Πρέπει δε η όψη τους να ήταν φοβερή, ίσως και λόγω σχετικής ενδυμασίας, εξ ίσου φοβερή με την όψη των μολυσμένων επιβατών του «Αθηνά». Γι' αυτό και γράφει ο Παπαγγελή στην πιο πάνω επιστολή του «αυτός μόρτας δεν ίδεν, ούτε ασθενείς», αναφερόμενος στον επιστάτη του λοιμοκαθαρητηρίου.

Το σανίδι στο οποίο αναφέρεται ο Παπαγγελή « *δεν μπορώ να σας γράψω περισσότερον επάνω στο σανήδι και με συγχωρείτε*» ήταν προφανώς το ξύλο, πάνω στο οποίο έγραφε με κάποιο μέσο την επιστολή του, δεδομένου ότι αλληλογραφία με χαρτί από μολυσμένη περιοχή δεν ήταν αποδεκτή. Άλλωστε και ο Επιστάτης έγραφε επάνω σε ειδική «πλάκα» που του είχαν αποστείλει από την Επιτροπή.

Ο Επιστάτης του λοιμοκαθαρητηρίου στη Σύρα του 1832 δεν ήταν το όποιο τυχαίο πρόσωπο μέσα στην κοινωνία εκείνη. Δεν ήταν στην ίδια

κοινωνική θέση με τον Υγειονόμο, φυσικά, αλλά δεν ήταν και ο πρώτος τυχών. Γιά το λόγο αυτό ο ΧατζηΚυριάκος, Υδραίος μάλλον, έφερε βαρύτατα το ότι βρέθηκε εξόριστος πάνω στο Φανάρι τον Ιούλιο του 1832. Έγραφε στις 10 Αυγούστου 1832:

*“ Προς την Υγειονομικήν Επιτροπήν Σύρας
Ο Επιστάτης του λοιμοκαθαρηρίου Σύρας
Κύριοι !*

Κατά συνέπειαν της υπ’ αριθ. 47 και από 12 παρελθόντος προσκλήσεως του υγειονομείου ταύτης της νήσου , απεκλείσθην εις το Καθαρήριον ένεκεν του εν αυτώ απευκταίου συμβάντος .Εάν εις τοιαύτην πρόσκλησιν συγκατένευσα Κύριοι να υπακούσω, δεν παρεκινήθην ειμή από άκραν φιλοτιμίαν και ζήλον πατριωτικόν, διαμείνας δε εις αυτό ημέρας δεκαέξ , έδιδα τας ανήκουσας εις το υγειονομείον πληροφορίας περί των διατρεχόντων μη έχων σχέσιν την παραμικράν με τους επιβάτας, προφυλαττόμενος μάλιστα παρ’ όσον αι οδηγίαι και τα χρέη μου υπηγόρευον εις τοιαύτην περίστασιν, ως θέλετε πληροφορηθή και από τας προς το υγειονομείον αναφοράς μου.

Διά δε της υπ’ αριθ. 23 και από 25 παρελθόντος Ιουλίου προς το υγειονομείον αναφοράς μου, εξήτησα τον εξερχομόν μου από το καθαρήριον βιαζόμενος από κατεπείγουσας της οικογενείας μου ανάγκας, αλλά την αυτήν ημέραν διετάχθην προφορικώς να μεταβώ εδώ εις το Νησιδίον. Υπήκουσα και εις τούτο, αλλ’ όχι κατά χρέος, όσον δια να ευχαριστήσω και υμάς, Κύριοι, και διά να λείψω από φιλονικείας τας οποίας πάντοτε αποστρέφομαι.

Αποσιωπώ , Κύριοι, πολλές ελλείψεις και ανακαλώ μόνον εις την μνήμην σας ότι σήμερον είναι η δεκάτη έκτη ημέρα της ενταύθα μεταβάσεως μου και κανέν μέτρον περί ημών δεν ελάβατε.

Αφού σας διαβεβαιώσω , Κύριοι, ως υπουργός της Σ. Κυβερνήσεως, ότι εξετέλεσα με πατριωτισμόν τα εμπιστευθέντα μοι χρέη εις τοιαύτην δεινήν περίστασιν και την κατάστασιν ενταυτώ της εντελούς υγείας μου, εξαιτώ ήδη να λάβω την μετά της Νήσου κοινωνίαν , παραβιαζόμενος από κατεπειγούσας οικιακάς υποθέσεις μου καθώς και όστις των περί εμέ υπαλλήλων μου ήθελε λάβει ανάγκην. Εάν η υγειονομική επιτροπή ή το υγειονομείον έχει την εις εμέ απαιτουμένην εμπιστοσύνην, ως επιστάτην του

λοιμοκαθαρηρίου περί όσων αναφέρομαι ας δεχθή την αίτησιν μου. Τουναντίον δε ας με αναγγείλη τας ημέρας της καθάρσεως μου.

Εύελπισ ότι η υγειονομική επιτροπή θέλει σκεφθή περί τούτου εγκαίρως, μένω με όλην την υπόληψιν.

Την 10 Αυγούστου 1832

Ο Επιστάτης του λοιμοκαθαρηρίου Κωνσταντής Χατζή Κυριάκος”

Βεβαίως η απάντηση που έλαβε ο ΧατζηΚυριάκος ήταν αρνητική, αυτά δε που γράφει στην επιστολή του ότι ήθελε και παρέμεινε αποκλεισμένος, στο λαζαρέτο αρχικά και στο Φανάρι μετά, είναι παραμύθια της Χαλιμάς. Αποκλείστηκε θέλοντας και μη, όπως άλλωστε όλο το προσωπικό του λαζαρέτου μέχρι το τέλος του Αυγούστου 1832, οπότε και δόθηκε εντολή να επιστρέψουν στη Σύρα όλοι οι εργαζόμενοι που είχαν αποκλειστεί στο Φανάρι, εκτός από τον Παπαγγελή, τον αρχικαθαριστή Τούντα και άλλους τρεις, οι οποίοι θα έπρεπε να συνεχίσουν την κάθαρση τους στο Φανάρι.

Στις 24 Αυγούστου 1832 η υγειονομική επιτροπή αποφασίζει για πρώτη φορά περί της διαδικασίας αποδόσεως ελευθεροκοινωνίας στους καθαριζόμενους επιβάτες:

“Προς το Υγειονομείον Σύρας

Λαβούσα υπ’ όψιν την υπ’ αριθ. 34 και από 10 φθίνοντος αναφοράν του του Επιστάτου του λοιμοκαθαρηρίου Κυρίου Κωνστ. Χατζή Κυριάκου, δι ής αιτείται την μετάβασιν του ενταύθα και την από 19 τούτου έκθεσιν του υγειονόμου περί του ιδίου αντικειμένου.

Η Επιτροπή αύτη καίτοι υπερεπιθυμούσα να καταπαύση τα δεινά των αναξιοπραγούντων τούτων συμπολιτών της και συσκεφθείσα ένεκα τούτου πολλάκις. Αλλά θεωρούσα ότι χωρίς να ριψοκινδυνεύση την γενικήν ασφάλειαν και τα Ιερώτερα συμφέροντα των πολιτών, είναι αδύνατον να συγκατατεθή εις τας γενομένας προτάσεις, λαβούσα και την γνώμην του Ιατρού του υγειονομείου τούτου, Διατάττει

Αον . Όσοι των εις το απέναντι νησίδιον καθαριζομένων επιθυμούν ννα λάβωσι ταχύτερον την ελευθέραν κοινωνίαν, οφείλουν να προμηθευθώσι με έξοδα των τ’ αναγκαία ενδύματα εντεύθεν. Και παρατήσαντες όλα τα πράγματα και φορέματά των, να πλυθώσι γυμνοί εις την θάλασσαν, έπειτα

εισερχόμενοι τοιουτοτρόπως εις τας επιτούτου λέμβους επ' όψει υγειονομικών φυλάκων , να πλυθώσι δεύτερον με οξειδίου και μετά τούτο ενδυμένοι τ' ανύποπτα φορέματα να μετακομισθώσιν εις τας πλησίον του υγειονομείου καλύβας , όπου μετά παρέλευσιν επτά ημερών θέλουν λάβει την ελευθέραν κοινωνίαν. Εξαιρούνται τούτου του μέτρου όλοι οι καθαρισταί, οι φύλακες, οι ασθενείς και οι υπηρέται αυτών.

Βον. Να παραδοθώσιν όλα τα έγγραφα του Αρχείου του λοιμοκαθαρηρίου εις τον Νικόλαον Παπά Αγγελή Ψαριανόν, όστις επιφορτίζεται την κάθαρσιν αυτών , μ' όλην την απαιτουμένην προσοχήν, τάξιν και ακρίβειαν.

Γον . Όσοι μένουν εις το Νησίδιον θέλουν υποχρεωθή από τους καθαριστάς και επιστάτας να πλύνωσιν όλα τα ενδύματα και λοιπά των έπιπλα εις την θάλασσαν, αφήνοντες αυτά διά τρεις ολοκλήρους ώρας εντός της θαλάσσης. Το ίδιον θελουν εξακολουθήση και δεύτερον και τρίτον ει δυνατόν.

Δον. Όσα μόνον πράγματα ή ενδύματα ευρεθώσι πολύτιμα ή υποκείμενα εις φθοράν από το βρέξιμον , ταύτα την μεν ημέραν να είναι απλωμένα εντός των οικημάτων , την δε νύκτα έξωθεν των καλύβων και πέριξ, δια να αερίζωνται. Και τούτο αρχόμενοι από σήμεραν μέχρι των τεσσαράκοντα ημερών, τουτέστιν ημέρας ακόμη δώδεκας.

Εον. Μετά παρέλευσιν δε τούτων των 12 ημερών, εαν πληροφορηθή μετά βεβαιότητας η επιτροπή, ότι έβαλαν εις πράξιν την παρούσαν διάταξιν μ' όλην την ακρίβειαν, θέλει μετακομίσει άπαντας τους ευρισκομένους εις την Νησίδα, ομού μ' όλα τα πράγματα των εις τας καλύβας του υγειονομείου , όπου μετά τρεις ημέρας θέλουν λάβει , συν θεώ, την ελευθέραν κοινωνίαν.

ΣΤον. Προσκαλείται το υγειονομείον Σύρας να ενεργήση την παρούσαν διάταξιν και να κοινοποιήση εις την Επιτροπήν τας παρατηρήσεις του.

Εν Ερμούπολει την 24 Αυγούστου 1832 Η Επιτροπή” .

Μετά την πιο πάνω απόφαση της Υγειονομικής Επιτροπής για την επιστροφή των καθαριζομένων , ακολούθησε ανάλογη για την επιστροφή των φυλάκων και καθαριστών από το Νησίδιον, η οποία πάρθηκε στις 29 Αυγούστου 1832 , όμως ανακλήθηκε με νέα απόφαση της 30 Αυγούστου:

“ Η Υγειονομική Επιτροπή

Η υγειονομική επιτροπή προνοουμένη υπέρ της τακτικωτέρας και ασφαλεστέρας καθάρσεως των εν τω Νησιδίω ευρισκομένων καθαριστών και

φυλάκων , λαβούσα και την γνώμην του υγειονομικού ιατρού Ν. Ι Βελλισσαρίου, Διατάτει

Αον. Ο Νικόλαος Παπα Αγγελής με δύο φύλακας της αρεσκείας του και ο Ιάκωμος αρχικαθαριστής μ' ένα έτερον των συντρόφων του να διαμείνουσι κατά την προλαβούσαν διάταξιν υπ' αριθ. 10 καθαριζόμενοι εις το νησιδίον όπου ευρίσκονται.

Βον . Όλοι οι λοιποί φύλακες και καθαρισταί του Νησιδίου, ωσαύτως και εν τω λοιμοκαθαρηρίω επιστάται και καθαρισταί να εμβιβασθώσιν κατά μέρος εις επί τούτου λέμβους και μετακομισθέντες ομού με όλα τα έπιπλα των πλησίον της μικράς χερσονήσου του υγειονομείου , αυτοί μετά να εξέλθωσι γυμνοί κολυμβώντες , αι δε λέμβοι μετά των εν αυτοίς γενικώς όλων να βυθισθώσιν ολοκλήρως και διαμείνωσιν εντός της θαλάσσης διά τεσσαράκοντα οκτώ ώρας .

Γον . Να προμηθευθώσιν οι αποβάντες εις την ξηράν από τας οικογενείας των εντεύθεν με τ' αναγκαία καθαρά ενδύματα και σκεπάσματα και τοποθετηθέντες τακτικώς υπό την εφορίαν και επιστασίαν του υγειονομείου δι' ημέρας εννέα.

Δον. Να προσκληθή το ενταύθα υγειονομείον να ενεργήση την παρούσαν διάταξιν.

Προσθ. Εις τους φύλακας ως αμετόχους και καθαρούς θέλει δοθεί η ελευθέρα κοινωνία μετά την μετάβασιν των εις δύο ημερόνυκτα, ήτοι μετά 48 ωρών.

Εν Σύρα τη 29 Αυγούστου 1832 Η Επιτροπή

Η ανωτέρω διάταξις μετεκλήθη , διό μένει άκυρος και ενεργήθη η ακόλουθος”

“ Η υγειονομική Επιτροπή

Προνοούσα περί της τακτικής και ασφαλούς τελειωτικής καθάρσεως των εν τω Νησιδίω συγκροτούντων την φρουράν ως και των εν αυτώ και των εν τω λοιμοκαθαρηρίω απολοίμων καθαριστών, λαβούσα δε και την γνώμην του υγειονομικού ιατρού Κ. Ν. Ι Βελισσαρίου, Διατάτει

Αον. Ο της εν τω Νησιδίω φρουράς αρχηγός Νικόλαος Παπαγγελής με δύο της εκλογής του φρουρούς και ο Ιάκωβος Τούντας Νιότης, απόλοιμος αρχικαθαριστής μ' ένα μόνον των συντρόφων του να μένωσιν επί του Νησιδίου καθαριζόμενοι κατά την προλαβούσαν υπ' αριθ. 10 διάταξιν.

Βον. Οι λοιποί όλοι των από της φρουράς του νησιδίου να εμβιβασθώσι με τα έπιπλα των εις λέμβον , ν' αποβιβασθώσιν επί της συνεχούς με το υγειονομικόν κατάστημα χερσονήσου, αφού πρώτον κολυμβήσωσι και καταδύσωσι τα ενδύματα των εις την θάλασσαν διά 48 ώρας και ενδυθώσι από την πόλιν φορέματα, ότε προμηθευόμενοι από τ' αναγκαία σκεπάσματα και διατελέσαντες την προθεσμίαν των 48 ωρών , προηγουμένης της τελείας υγείας των, δύνανται να λάβωσι ελευθέραν κωνινίαν.

Γον. Οι δ' απόλοιμοι καθαρισταί του λοιμοκαθαρητηρίου να τοποθετηθώσιν εις τόπον επιτήδειον , οποίον ήθελεν εγκρίνει το υγειονομείον. Ωσαύτως και οι απόλοιμοι του νησιδίου να μετακομισθώσιν όπου καταλληλότερον και ασφαλέστερον επινοήση το υγειονομείον, φέροντες μεθ' εαυτών , όλα των τα πράγματα , ενδύματα, σκεπάσματα , έπιπλα κ.τ.λ τα οποία θέλουν πλύνη ακριβώς και αυτοί δε θέλουν εξακολουθή κατά συνέχειαν να λούωνται εις την θάλασσαν και να πλύνωνται επιμελώς καθ' όλην την διάρκειαν τεσσαράκοντα και μιας ημέρας αρχομένης αφ ής στιγμής , μετακομισθέντων αρχίση η εργασία της πλύσεως.

Δον. Οψέποτε χωρίς των ενδυμάτων και επίπλων των οι ειρημένοι απόλοιμοι καθαρισταί θελήσουν να τελειώσωσι κάθαρσιν, αφού αλλάξωσι δις και κολυμβώσι κατά συνέχειαν δι' εννέα ημέρας, δύνανται να ελευθεροκοινωνήσουν .

Εον. Εις την πλύσιν και καθαρισμόν των επίπλων των, ενδυμασιών κτλ. καθώς και των ατόμων να προεδρεύη αδυσώπητος ακρίβεια και όλη η προσοχή εκ μέρους των εις αυτά επιστατησόντων.

Στον. Το ενταύθα υγειονομείον να βάλλη εις ενέργειαν τα εν τη παρούση διαταπτόμενα.

Η Επιτροπή Στ. Κωνσταντίνου, Μ. Μπαλαμπάνης . 30 Αυγούστου”.

Η διαφορά των δύο πιο πάνω αποφάσεων είναι στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι φύλακες από τους απόλοιμους καθαριστές . Η δεύτερη απόφαση είναι πιο εξειδικευμένη όταν αναφέρεται στους δεύτερους και στους όρους με τους οποίους θα περατωθεί η κάθαρση τους. Απόλοιμοι εκαλούντο οι καθαριστές οι οποίοι έρχονταν σε επικοινωνία και επαφή είτε με μολυσμένους ανθρώπους, είτε με μολυσμένα εμπορεύματα. Στην πιο πάνω απόφαση υπάρχουν δύο κατηγορίες απολοίμων καθαριστών, αυτή «των εν τω νησιδίω» και αυτή του

λοιμοκαθατηρίου. Οι απόλοιμοι του νησιδίου είχαν έλθει σε επικοινωνία με τους μολυσμένους επιβάτες , ενώ οι απόλοιμοι του λοιμοκαθατηρίου είχαν έλθει σε επαφή με τις πραμάτειες που είχαν μείνει σε αυτό, μετά την εγκατάλειψη του και την μεταφορά των υπολοίπων στο νησίδιο. Ως επιστάτης του καθαρισμού του, άδειου από ανθρώπους, λοιμοκαθατηρίου είχε οριστεί ο Αντώνιος Δ' Άνδρεα με μισθό «εν τάληρον» την ημέρα και βοηθός επιστάτης ο Αθανάσιος Σακκαλιόρος , στις 10 Αυγούστου 1832.

Ενδιαφέρον έχει και ο τρόπος της επιστροφής φυλάκων και καθαριστών από το νησίδιο πίσω στη Σύρα. Εκτός από τη διάκριση μεταξύ φυλάκων και απόλοιμων καθαριστών, διαφαίνεται ότι στο πρώην νησάκι του Αγίου Νικολάου , το οποίο ήδη αποκαλείται χερσόνησος αφού πλέον έχει συνδεθεί με την στεριά , μετά το φράξικο και το μπάζωμα του Διαποριού, έχουν εγκατασταθεί δύο ξύλινες υγειονομικές καλύβες, οι οποίες μαζί με το εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου χρησιμοποιήθηκαν για τη διαμονή φυλάκων και καθαριστών , ξεχωριστά η κάθε κατηγορία προφανώς, μέχρι να λάβουν την τελική ελευθεροκοινωνία. Για το ότι το εκκλησάκι χρησιμοποιήθηκε τότε, προσωρινά, για υγειονομικούς σκοπούς όπως και το 1829 για αποθήκευση μπαρούτης, μας πληροφορούν τα δύο ακόλουθα έγγραφα:

“ Έκτακτος Διοικητής Σύρας και Μυκόνου

Προς τον Θεοφιλέστατον Επίσκοπον Σύρας

Η απόκλεισις του ενταύθα λοιμοκαθατηρίου εξ αιτίας του γνωστού απευκταίου συμβάντος εβίασε την υγειονομικήν αρχήν να σχηματίση προσωρινόν καθαρτήριον επί του νησιδίου του παρακειμένου άντικρυ του λιμένος. Εις αυτό τούτο αναγκαιοί προς το παρόν και το εκεί παρεκκλήσιον τιμώμενον επ'ονόματι του Αγίου

Επειδή δε γνωρίζομεν ότι τα θρησκευτικά καταστήματα της λατινικής Εκκλησίας διάκεινται ενταύθα υπό τη διεύθυνσιν της υμετέρας Θεοφιλίας, την παρακαλούμεν να ευαρεστηθή να διατάξη όπου ανήκει , διά να παραχωρηθή το ρηθέν παρεκκλήσιον εις προσωρινήν χρήσιν του υγειονομείου, έως ότου παύση η απόκλεισις του Λοιμοκαθατηρίου.

Μένω με βαθύ σέβας ασπαζόμενος την δεξιάν Σας.

Εν Ερμουπόλει Σύρας

Τη 15/27 Ιουλίου 1832

Ο Έκτακτος Διοικητής

Ι. Σαχινής”

Γνωρίζουμε από την επιστολή του ΧατζηΚυριάκου , στις 10 Αυγούστου 1832 ότι το Λοιμοκαθακτήριο αποκλείστηκε στις 12 Ιουλίου 1832 και ότι παρέμειναν σε αυτό αποκλεισμένοι προσωπικό και «καθαριζόμενοι» επιβάτες μέχρι την 27 Ιουλίου 1832, οπότε και μεταφέρθηκαν στο νησίδιο του, σήμερα ονομαζόμενου, Φαναρίου . Στην πιο πάνω επιστολή προς τον Επίσκοπο Σύρας φαίνεται ότι υπήρχαν σκέψεις, μήπως χρησιμοποιηθεί και χώρος επάνω στο νησίδιο του Αγίου Νικολάου προς τον σκοπό αυτό, οι οποίες τελικά, για προφανείς λόγους, δεν υλοποιήθηκαν. Από ότι φαίνεται όμως με την κατασκευή δύο καλυβών εκεί, ο χώρος χρησιμοποιήθηκε για την τελική κάθαρση, των από το Φανάρι επιστρεφόντων φυλάκων και καθαριστών τον Σεπτέμβριο του 1832. Μάλιστα τα κλειδιά της εκκλησίας επιστράφηκαν με ευχαριστίες στον Επίσκοπο το Νοέμβριο του 1832 , όπως πληροφορούμαστε από επιστολή του Ι. Σαχίνη προς τον Επίσκοπο της 16 Νοεμβρίου, όταν και είχε εκλείψει πλέον ο παραμικρός κίνδυνος για επιδημία πανούκλας στο νησί. Είναι ωραίο να παρατηρηθεί, ότι σε αυτήν την επιστολή της 16 Νοεμβρίου, φαίνονται τα διαφορετικά ημερολόγια που χρησιμοποιούσαν οι καθολικοί και οι ορθόδοξοι της Σύρας. Ο Διοικητής της Σύρας απαντάει στις 16 Νοεμβρίου 1832 , σε επιστολή του Επισκόπου που έχει σταλεί σε αυτόν στις 22 Νοεμβρίου 1832 , και μάλιστα το αναγράφει στο έγγραφο με το οποίο απαντά !

Για το ότι το εκκλησάκι είχε χρησιμοποιηθεί το 1829 για αποθήκευση μπαρούτης :

“ Ο ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΤΩΝ ΒΟΡΕΙΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ [τα κεφαλαία αυτά γράμματα , οφείλονται στο ότι η επιστολή έχει γραφτεί σε προτυπωμένο χαρτί, τα οποία προτυπωμένα χαρτιά, αυτή την περίοδο χρησιμοποιούνται από την ελληνική διοίκηση, δείγμα των προόδων της τυπογραφίας]

Προς τον ενταύθα θεοφιλέστατον Επίσκοπον της Δυτικής Εκκλησίας

Την από αην Ηβρίου Ε.Ν σημειωμένην επιστολήν σας παρελάβομεν και είδομεν όσα εις αυτήν εκθέτετε διά την επί του Νησιδίου πλησίον του λιμένος Εκκλησίαν, τιμωμένην υπό το όνομα του Αγίου Νικολάου.

Η δεινή θέσις εις την οποίαν ευρέθη η νήσος αύτη , ότε άναψεν εκ παραδρομής ή περιστάσεως, το ελληνικόν εμπορικόν βρίκιον , κατά την 4

του μηνός Ιουνίου , ήτις ήθελεν ήτον η πλέον πένθιμος ημέρα , διά πολλάς χιλιάδας χριστιανών , εάν δεν επρολαμβάνετο σβεστή η φωτιά εις αυτό το ίδιον πλοίον, μας υποχρέωσε να λάβωμεν το μέτρον του να αποταμιευθή η βαρούτη των διαφόρων εμπόρων εις τον περί ου ο λόγος Ναόν, συνενάισει και του ιδιοκτήτου αυτού.

Ο Ναός ούτος παρημελημένος όλως διόλου προ ικανόν χρόνον, ήτο σχεδόν ερείπιον, τον οποίον επισκευάσαντες, μετεχειρίσθημεν προχείρως εις ταύτην την ανάγκην χωρίς ποτέ να εννοούμεν διά ν' αποκατασταθή πυριτοθήκη.

Ενασχολούμεθα ήδη εις την οικοδομήν μιας αποθήκης, ήτις θέλει χρησιμεύση διά την αποταμίευσιν της περι ης ο λόγος πυρίτιδος της οποίας τελειωθείσης , θέλει σας εγχειρισθή η κλείς της Εκκλησίας , κατά την αίτησιν σας.

Δεν αμφιβάλλομεν δε Θεοφιλέστατε ότι λαμβάνοντες μέρος εις την δεινήν περιστάσιν ήτις μας υπαγόρευσε, το μέτρον τούτο, μέτρον το οποίον αποβλέπει την ασφάλειαν πολλών χιλιάδων χριστιανών, ως το εμπόδιον μεγάλων ατυχημάτων, θέλετε υπομείνει ακόμη μικρόν, μέχρι της αποπερατώσεως της οικοδομής της ρηθείσης αποθήκης.

Μένομεν με την ανήκουσαν υπόληψιν

Εν Ερμουπόλει τη 20 9βρίου 1829

Ο Εκτακτος Επίροπος

Ν. Καλλέργης”

Από ότι δε φαίνεται από την πιο πάνω επιστολή το εκκλησάκι ήταν ιδιωτικό, σε συνδυασμό δε με άλλα έγγραφα, αποδεινύεται ότι ήταν ιδιοκτησία της Συριανής οικογένειας Σαλάχα.

Αλλά ας επανέλθουμε στην επιδημία της πανούκλας του 1832.

“ Γνώμη του Γενικού Επιθεωρητού των υγειονομείων του Αιγαίου και του υγειονομικού ιατρού ταύτης της νήσου

Ότι τα σαπούνια τα εις την υπ' αριθ. 4 αποθήκην του λοιμοκαθαρηρίου να καθαρισθώσι από δύο επίτηδες καθαριστάς, ξυόμενα εις την επιφάνειαν κατά πλευράν και σφενδοζιζιόμενα εις μικράν τινα απόστασιν , να μένωσιν εκεί μέχρι της τελείας αποξέσεως των. Αφού δε τα κιβώτια των βυθισθώσιν εις την θάλασσαν διά 24 ώρας και στεγνώσουν εκτεθειμένα εις τον ήλιον , να θέτωνται πάλιν εις αυτά τα σαπούνια και να παραδίδωνται τοις έχουσι, κατ' ελευθέραν κοινωνίαν.

Οι διαληφθέντες δύο καθαρισταί τούτων θέλουσιν εκπληρώσει κάθαρσιν είκοσι μιας ημέρας αρχομένης αφ΄ης ώρας τελειώσωσι τον τούτων αποξεσμόν. Και τα έξοδα των δύο τούτων καθαριστών διά την κάθαρσιν θέλουν εννοείσθε εις βάρος των ιδιοκτητών των σαπωνίων έως να λάβωσιν ούτοι την ελευθέραν κοινωνίαν . Τα δε ξύσματα να ριφθώσιν εις την θάλασσαν επί παρουσία του υγειονόμου.

Τα νήματα και πετζία και ότι άλλο εμπεριέχεται εις την ρηθείσαν αποθήκην, να μετακομισθώσιν από δύο επιτούτου καθαριστάς εις την όπισθεν των αποθηκών Μάνδραν διά να εκτεθώσιν εις Αερισμόν και ηλιασμόν. Τα μεν νήματα να περασθώσιν εις σχοινίον κατά θηλείαν, τα δε λοιπά εκτειλιζόμενα καθεκάστην να εμβαινουν εις άμεσον επαφήν των καθαριζόντων και ούτω να τελειώσωσι τεσσαρακονθήμερον κάθαρσιν, εννοουμένας εντελούς υγείας εις τους καθαριστάς Τούτων δε τα έξοδα να εννοώνται εις βάρος των ιδιοκτητών. Υποχρεούνται δε οι αυτοί καθαρισταί να καθαρίσωσι την ρηθείσαν αποθήκην, σαρόνοντες αυτήν επιμελώς καίοντες τα σαρόματα , φράσσοντες τας ποντικιάς , ν' ασβεστώσωσι τους τοίχους και να καπνίζουν με τον καπνισμόν όπου το υγειονομείον θέλει τους δώση, να πλύνουν αυτήν ένδον με θαλάσσιον ύδωρ και έπειτ' απ' όλα ταύτα να ανοίγουσι θύρας και παράθυρα ταύτης και να μένωσι τρεις ημέρας ανεωγμένα. Ούτω ποιούντες λογίζεται η αποθήκη αυτή καθαρά.

Εν Σύρα την 10 Αυγούστου 1832

Ο κατά το Αιγ. Επιθεωρητής της υγείας

Ο του Υγιονομείου Ιατρός

Δ. Ζαβός

Ν. Ι Βελισάριος” .

Το πιο πάνω έγγραφο μας δίνει αρκετές πληροφορίες για τον τρόπο καθαρισμού των εμπορευμάτων στο λαζαρέτο της Σύρας. Η πιο εντυπωσιακή αναμφισβήτητα, είναι ότι ο απόλοιμος καθαριστής παίζει με την ίδια του τη ζωή, ώστε να αποδειχθεί αν το νήμα είναι μολυσμένο ή αμόλυντο. Παίζει με το νήμα της δικής του ζωής για ένα αμφισβητούμενο, πρόσκαιρο μεροκάματο.

Για την ιστορία των θεσμών στη Σύρα του 1832, ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η είδηση για τις τρεις δημογεροντίες που υπήρχαν στο νησί τότε, η οποία εμφανίζεται με την ευκαιρία της αντικατάστασης της δωδεκαμελούς , πρώτης, Επιτροπής με την τετραμελή Επιτροπή στις 10 Αυγούστου 1832 :
“Εν Ερμουπόλει Σύρας την 10 Αυγούστου 1832

Πρακτικά της εκ των τριών Δημογεροντιών της Άνω Σύρας, Ερμουπόλεως και Ψαριανών συγκειμένης Τετραμελούς Επιτροπής μετά του Υγειονόμου Σύρας.

Συνελθούσαι εις έν αι ανωτέρω ρηθείσαι τρεις Δημογεροντίαι , μετά του κατά το Αιγαίον Πέλαγος εφόρου της Υγείας Κυρίου Δ. Ζαβού και του υγειονόμου της νήσου ταύτης Κ. Γ. Ρούσσου και σκεψάμεναι ότι η άχρι τούδε εν ενεργεία δωδεκαμελής υγειονομική επιτροπή , διά τας ιδιαιτέρας εκάστου των μελών ασχολίας και το πολυμελές αυτής δεν δύναται να συνέρχεται εγκαίρως εις έν και να λαμβάνη τα εις την δεινήν ταύτην περίστασιν υγειονομικά μέτρα, ενέκρινεν ομοφώνως να αντικατασταθή ετέρα τετραμελής επιτροπή συγκειμένη από τα μέλη των τριών Δημογεροντιών, τουτέστιν εξ εκάστης έν μέλος να επιστατή παρ' ημέραν αλληλοδιαδόχως εις τα καθήκοντα της υγειονομικής επιτροπής μετά του υγειονόμου και να αναλάβωσι προσωρινως τα χρέη της επιστασίας της υγείας. Κατά συνέπειαν τούτου του μέτρου ανεφέρθη εκάστη Δημογεροντία ιδιαιτέρως προς τον Έκτακτον Διοικητήν Σύρας και Μυκώννου . Η Ε. Διοίκησης απήντησεν αποδεχομένη ευχαρίστως την πρότασιν των. Όθεν συγχρόνως ωνομάσθησαν και τα σήμερον συνιστώντα την επιτροπήν μέλη, ούτοι δε είναι οι κύριοι Παύλος λ. Μαυρογορδάτος, Δαλέζιος, Εμ. Μπαλαμπάνης και ο υγειονόμος Γ. Ρούσσος.

Εν Σύρα την 10 Αυγούστου 1832 Η επιτροπή

Παύλος λ. Μαυρογορδάτος

Γ. Δαλέζιος”

Με την επιστροφή του προσωπικού του λαζαρέτου από το «απέναντι της Σύρας νησίον» και την βαθμηδόν καθυσύχαση της Σύρας , την επαναλειτουργία του Λοιμοκαθαρητηρίου , η Τετραμελής Επιτροπή έπρεπε να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις της σε μισθοδοσίες και προμήθειες προς διαφόρους, ενώ το Ταμείο ήταν «μείον».

“Προς την Δημογεροντίαν της Άνω Σύρου

Ένεκα του εράνου της υγείας του αναλογήσαντος εις την κοινότητα Σας, προσκαλείσθε να πληρώσετε εις τους εκ της φρουράς του Νησιδίου των καθαριζομένων ακολούθους πέντε συμπολίτας σας γρόσια χίλια δεκατρία, αρ. 1013 λαμβάνοντες τας τακτικάς αποδείξεις της εξωφλήσεως. Ήγουν
Εις Ιωάννην Τόμελιτζ Ραγουζαίον γρ. 205.30

Εις Πέτρον Φρέρην γρ. 205.30
Εις Φρατζέσκον Χαλαβαντζήν γρ. 205.30
Εις Φρατζέσκον Στεφάνου γρ. 205
Εις Ιωάννης Στεφάνου γρ. 190.30
Το όλον γρ. 1013. Εν Ερμουπόλει τη 6 Σεπτεμβρίου 1832
Η Επιτροπή Νικόλαος Χατζη Α. Γιαγιτζής”

“ Προς την Δημογεροντίαν της Άνω Σύρας
Προσκαλείσθε να πληρώσετε εις τον επιφέροντα Ιάκωβον Δούνταν
πεντακόσια γρόσια αριθ. 500, δί’όσα του χρεωστούνται από τους μισθούς
του ως αρχικαθαριστού των ποτέ μολυσμένων του νησιδίου, λαμβάνοντες
την τακτικήν απόδειξιν.
Εν Ερμουπόλει τη 18 Οκτωβρίου 1832
Η υγειονομική Επιτροπή Νικόλαος Χατζη Ευσ. Γιαγιτζής Γεωργ.Αγγελικαρας”

“ Προς την Δημογεροντίαν της Άνω Σύρας
Ανακαλούντες την χθεσινήν μας, κατά την αξίωσιν σας, σας προσκαλούμεν να
πληρώσετε προς τον κύριον Ιάκωβον Τούντα γρόσια τριακόσια αριθ. 300,
ένεκα μισθού του , εκ του εκτάκτου υγειονομικού εράνου της κοινότητος σας
και να λάβετε παρ’ αυτού την απαιτούμενην απόδειξιν .
Εν Ερμουπόλει την 19 8βρίου 1832 Η υγειονομική επιτροπή”

Προκύπτει από τα πιο πάνω έγγραφα ότι ο Ιάκωβος Τούντας, ο γνωστός μας «Γιάκουμος», ο επικεφαλής των απολοίμων καθαριστών, ο αρχηγός του «τάγματος των κολασμένων» , το «λιοντάρι» του λαζαρέτου, είχε επιστρέψει στη Σύρα, στις 18 Οκτωβρίου 1832 μετά την απομονωμένη κάθαρση του στο «κατάντικρυ της Σύρας νησίον» με ένα άλλον σύντροφο του και ζητούσε τους μισθούς του. Όμως τα 500 γρόσια ήταν πολλά για τη μικρή κοινότητα της Άνω Σύρου, η οποία συμβιβάστηκε με την καταβολή 300 γροσίων στον «Γιάκουμο». Ας σημειωθεί, από ότι φαίνεται από τα διάθεσιμα έγγραφα , ότι οι περισσότεροι απόλοιμοι καθαριστές του λαζαρέτου τον Ιούλιο και Αύγουστο του 1832, προέρχονται από τον πληθυσμό των προσφύγων , με εξαίρεση τον αρχικαθαριστή Τούντα και τον καθαριστή Φρατζέσκο Βαρθαλίτη., οι οποίοι είναι αυτόχθονες Συριανοί.

Άλλο ένα έγγραφο από την αλληλογραφία της υγειονομικής επιτροπής :

“ Προς τον Έκτακτο Διοικητή Σύρας και Μυκόνου

Αφού η επιτροπή εξήντησεν όλα τα χρήματα , όσα παντοιοτρόπως εδυνήθη να συνάξη από τον επιβληθέντα παρά της παυσάσης υγειονομικής επιτροπής κοινόν έρανον, συμποσούμενα το όλον περί τα γρόσια αρ. 12.646, ηναγκάσθη να παύση των πληρωμών της.

Εκ τούτου περιστοιχούμενη ακαταπαύστως από τους έχοντας να λαμβάνωσιν, ανθρώπους δυστυχείς και άπορους, ευρίσκεται εις άκραν αμηχανίαν μη έχουσα ουδ’ οβολόν ανά χείρας , ουδ’ ισχύουσα με όλην την προσπάθειαν της και όλα τα συνήθη μέσα να πείση τους χρεωστούντας ώστε να συνεισφέρωσι και αυτοί το μέρος τους.

Τα χρεωστούμενα προς εξόφλησιν των απαιτουμένων αναβαίνουν υπέρ τα γρόσια 8.000, εξ ων αι μεν γρ. 5/χ εις διαφόρους εμπόρους από ξυλίαν και τα υπόλοιπα 3/χ εις πτωχούς καθαριστάς ημερομισθίους, τα παράπωνα και οι γογγυσμοί των οποίων έγειναν ήδη αληθινή πληγή εις ημάς.

Όθεν παρακαλούμεν θερμώς την Διοίκησιν , να λάβη εις σκέψιν το πράγμα και να εφεύρη τους τρόπους όθεν μέλλουν να πληρωθώσιν τα οφειλόμενα χρήματα και προ πάντων να διατάξη την Αστυνομίαν να φροντίση ανυπερθέτως την σύναξιν των από διαφόρους χρεωστούμενων ως ο επισυναπτόμενος κατάλογος και αποστείλη προς ημάς διά να αναπαύσωμεν κάν τας ανάγκας των μισθωτών , στερουμένων των ολιγοτέρων και αυτού του επιουσίου.

Με το προσήκον σέβας υποφαινεται η Υγειονομική Επιτροπή

Εν Ερμούπολει την 29 Οκτωμβρίου 1832

Παύλος λ. Μαυροκορδάτος

Ιωάννης Ν. Αλεξάνδρου

Γ. Δαλέζιος” .

Ένα άλλο μέρος του αρχείου της Υγειονομικής Επιτροπής έχει ένα μεγάλο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την κοινωνική συγκρότηση της πρώϊμης Ερμούπολης, για την οικονομική ιστορία της , για τον μικρόκοσμο του λαζαρέτου και για προσωπικές διαδρομές και ιστορίες της εποχής εκείνης. Πολλά δε ερωτήματα μας ευρίσκουν καλές απαντήσεις από το ίδιο αυτό αρχείο.

Αλήθεια ποιό ήταν το προσωπικό του λαζαρέτου της Σύρας, όταν αυτό αποκλείστηκε μέσα στο κτίριο για 15 ημέρες, μεταξύ 12 και 27 Ιουλίου 1832 και το οποίο μεταφέρθηκε για λόγους ασφάλειας της Ερμούπολης στις 27 Ιουλίου 1832 ;

Από τον “ Λογαριασμό των όσων εξωδεύθησαν διά τους εκ του Ελληνικού Τσερνικίου Αθηνά του πλοιάρχου Ζαχαρία Φραγκάκη εις το λοιμοκαθακτήριον εξελθόντας επιβάτας, προελθόντας εκ Χίου και Τήνου. Μεταξύ των οποίων ανεφάνη η πανώλης νόσος την 12 του ενεστώτος μηνός Ιουλίου 1832” μαθαίνουμε ότι φύλακες με μισθό 3 ½ γρόσια την ημέρα ήταν οι : οι Σταμούλος Ιωάννου, Σάμιος , αυτός φύλακας στην θύρα του Λοιμοκαθακτηρίου και Ιωάννης Κατζικογιάννης Υδραίος και αυτός στην ίδια θέση με τον Ιωάννου ενώ ο Ευστάθιος Δήμου, Ζαγοραίος, επιθεωρητικός φύλακας με την λέμβο του στα υπό προκάθαρση πλοία είχε μισθό 4 ½ γρόσια την ημέρα , και όλοι οι άλλοι φύλακες που μετέβησαν στο νησίδιον είχαν μισθό 4 ½ γρόσια την ημέρα και αυτοί ήταν οι: Χαρ. Σπυριδωνος , Κυδωνιεύς, Φρατζής Νοταράς, Χίος, Ιω. Τόμελιτζ, Ραγουζαίος, Πέτρος Φρέρης Συριανός, Ιω. Χατζή Αντωνίου Σμυρναίος, Μονιός Κωνστ., Χίος, Φραντζ. Χαλαβαντζής, Φρ. Στεφάνου, Νικόλαος Παπά Αγγελή, Ψαριανός, Ιω. Στεφάνου, εξ. Φύλακα εις το νησίον, ενώ οι καθαριστές: Γεώργιος Δράκος, Χίος, Μιχαήλ Κωνσταντίνου, Κωνσταντινουπολίτης, Αθανάσιος Σακαλιόρος Χίος , Ν. Καμαρινός καθαριστής στα νεοκτισθέντα οικήματα του λοιμοκαθακτηρίου, είχαν μισθό 5 γρόσια την ημέρα, και ο Ιάκωβος Νιότης, Συριανός, ως αρχικαθαριστής είχε μισθό 18 γρόσια την ημέρα και ο ατομικός φύλακας του Μελέτιου Σιμιριώτη (προφανώς επιβάτη υπό κάθαρση) μισθό 5 γρόσια την ημέρα). Πρόκειται λοιπόν για ένα προσωπικό 20 ανθρώπων στους οποίους αν προσθέσουμε τον Επιστάτη και τον γραμματέα του, με μισθό αυτόν 300 γρόσια το μήνα, φθάνουμε στους 22. Από το σύνολο της μισθοδοσίας η οποία έφθανε τα 1.726 γρόσια, μέχρι την 31 Ιουλίου 1832, είχε καταβληθεί ποσό 541.18 γρόσια και οφείλετο το υπόλοιπο των 1.184.22 γροσίων. Αυτό που εντυπωσιάζει στο λογαριασμό αυτόν είναι ο μισθός του Ιάκωβου Νιότη, όπως αναγράφεται εδώ, ο οποίος δεν είναι άλλος από τον γνωστό μας «Γιάκουμο» τον Ιάκωβο Τούντα, τον Συριανό, ο οποίος είναι τριπλάσιος από των υπολοίπων. Είναι φανερό ότι ο «Γιάκουμος» δεν ήταν μόνον ο αρχικαθαριστής, ο

προϊστάμενος δηλ. των καθαριστών, αφού ο ανάλογος προϊστάμενος της φρουράς ο Ψαρριανός ΠαπαΑγγελή έχει στον λογαριασμό ίδιο μισθό με αυτόν των απλών φυλάκων , (ο οποίος μισθός αυξήθηκε μετά από παρέμβαση της Δημογεροντίας των Ψαρριανών σε 200 γρόσια το μήνα) , αλλά είχε και τον πιο επικίνδυνο ρόλο μέσα στο λαζαρέτο, ερχόταν δηλ. σε άμεση επαφή με τους ασθενείς από πανούκλα, ήταν το «λιοντάρι» του λαζαρέτου, με ότι αυτό συνεπαγόταν. Στο πιο πάνω προσωπικό πρέπει να προστεθούν οι καθαριστές Αντώνιος Δ' Ανδρέα, Καρεμφύλης , Στέφανος Κεφαλληνεύς και Λεονάρδος Γλυσός , καθαριστής πραγματειών, οι οποίοι προστέθηκαν μετέπειτα στη δύναμη του προσωπικού του λαζαρέτου.

Στον ίδιο λογαριασμό φαίνονται οι προμηθευτές της ξυλείας για την κατασκευή των 11 καλυβίων “εις το απέναντι νησίον” και των 2 “εις το πλησίον του υγειονομείου” : Ο Παύλος Σκουλούδης για 316 σανίδια και ποσό 1139.8 γροσίων, ο Αντ. Τζιτζεκλής για 49 σανίδια και ποσό 230.16 γρόσια, ο Ιω. Νέγρος για 30 σανίδια και 35 ξύλα - σουβέδες - για ποσό 167 γροσίων, ο Γεώργιος Γκιούλιος για 91 ξύλα –σουβέδες- για ποσό 91 γροσίων. Σε αυτούς δεν είχε καταβληθεί ούτε γρόσι.

Οι φύλακες του λαζαρέτου στο «απέναντι νησίον» πληρώθηκαν μισθούς για 52 ημέρες, μέχρι την ελευθεροκοινωνία τους με τη Σύρο , η οποία έγινε στις 3 Σεπτεμβρίου 1832 , ενώ οι καθαριστές μέχρι τις 19 Σεπτεμβρίου, αφού η δική τους ελευθεροκοινωνία καθυστέρησε 15 ημέρες, λόγω του ότι η επαφή με μολυσμένους επιβάτες τους καθιστούσε και αυτούς πιθανούς ασθενείς. Το συνολικό ποσό που τους καταβλήθηκε με καθυστέρηση, ήταν περίπου 220 γρόσια για τους φύλακες και 300 για τους καθαριστές, με εξαιρέσεις τον γραμματέα του Επιστάτη, ο οποίος για τους δύο σχεδόν αυτούς μήνες πληρώθηκε γύρω στα 600 γρόσια, τον ΠαπαΑγγελή που πληρώθηκε 400 γρόσια και φυσικά τον Ιάκωβο Τούντα ή Νιότη ή απλώς «Γιάκουμο» ο οποίος πληρώθηκε 1.335 για ημέρες εργασίας 89 αυτός, αφού έμεινε περισσότερες ημέρες εκεί για να συμπληρωθεί ο χρόνος της κάθαρσης για τον ίδιο.

Οι καλύβες στο «απέναντι νησίδιον» ήταν ένδεκα και οι καλύβες πλησίον του υγειονομείου, αυτές που χρησιμοποιήθηκαν για την κάθαρση των φυλάκων και των επιστατών τον Σεπτέμβριο του 1832, δύο.

Οι μισθοί κατεβάλλοντο σε δόσεις και με καθυστερήσεις , οι μόνοι που εξοφλήθηκαν στην ώρα τους, ήταν οι Συριανοί φύλακες που πληρώθηκαν από τη συνεπή στις πληρωμές της Δημογεροντία της Άνω Σύρου, στις αρχές Σεπτεμβρίου .

Η λειτουργία του λαζαρέτου στο «απέναντι της Σύρας νησίον» είχε ανάγκη από τροφοδοσία στα τρόφιμα. Ο μπακάλης που το προμήθευε τρόφιμα ήταν ο Δημήτριος Πιταούλης. Οι πίνακες που έχουν συνταχθεί για τα είδη διατροφής που προμήθευε και τις τιμές τους, αποτελούν σπουδαία τεκμήρια για την οικονομική ζωή της πρώιμης Ερμούπολης.

“ Καταγραφή των τροφίμων , προβλεπομένων από διαφόρους και στελλομένων εις τους υπό κάθαρσιν εις το απέναντι Νησίδιον ευρισκομένους.

1832 12 Αυγούστου

Από Δημήτριον Πιταούλην Βακάλην

διά 13 ενδεείς

κρομούδια οκ. 9 ανά λεπτά 12 γρ. 2.37 [το γρόσι είχε 40 παράδες ή λεπτά]

ψωμίον οκ. 29.100 ανά λεπτά 26 η οκά γρ. 19.17

ελαίαι οκ. 4.350 ανά λεπτά 68 η οκά γρ. 8.12

σταφύλια οκ. 20 ανά λεπτά 14 η οκά γρ. 7

λεμόνια οκ. 50 ανά λεπτά 3 ½ η οκά γρ. 4.15

ζάχαρη οκ. 2 ανά γρόσια 3.30 η οκά γρ. 7.20

βαστάζοι 12

διά 6 ενδεείς

κρομούδια οκ. 4 ½ 12 λ. γρ. 1.14

ψωμίον οκ. 13 ½ 26 λ. γρ. 8.31

ελαίας οκ. 2 ¼ 68 λ. γρ. 3.33

σταφύλια οκ. 10 14 λ. γρ. 3.20

λεμόνια οκ. 25 3 ½ γρ. 2.70

ζάχαρη οκ. 1 γρ. 3.30

βαστάζοι 10

16 Αυγούστου παρά του ιδίου Δ. Πιταγούλη

Διά τους ενδεείς

κρέας οκ. 3 ¼ λεπτά 80 γρ. 6.20

ψωμί οκ. 29 ¾ λεπτά 28 γρ. 20.33

σταφύλια οκ. 20 λεπτά 14 γρ. 7

έτερα

κρέας οκ. 1 ½ λεπτά 80 γρ. 3

ψωμίον οκ. 13 ½ λεπτά 28 γρ. 9.18

σταφύλια οκ. 10 λεπτά 14 γρ. 3.20

διά την φρουράν

δί' έν καντάρι παξημάδιον γρ. 38.20

διά τρία ζεμπίλια και κόφα γρ. 6.15

διά βαρελιτζάν και βαστάζους γρ. 6.36"

17 Αυγούστου

Από τον Δημήτριον Πιταούλην

διά τον Αρχικαθαριστήν

10 οκάδες σταφύλια γρ. 3.20

1 οκά κρέας πρόβειο γρ. 2.10

1 οκά Δομάτα παρ. 16

½ οκά βούτυρο ομού και αγγείο γρ. 3.30

3 ½ οκ. κρομούδια και 2 ½ οκ. τυρί κρητικό γρ.10.12

διά τους καθαριστάς

2 οκ. καπνού προς γρ. 5 γρ. 10.20

100 σκόρδα γρ. 2.20

3 οκ. ρακής γρ. 7.80

3 οκ. κρέας Βωδινού προς γρ. 2 γρ. 6

1 κεφάλι τυρίου μωραϊτικον η οκά 4 ½ γρ. γρ. 12.34 επεστράφη

διά τους ασθενείς

5 οκ. ψωμίου σεμιδάλης γρ. 5

½ οκά χαλβά ταχινίου γρ. 1.20

18 Αυγούστου

διά 13 ενδεείς

κρομούδια οκ. 9.300 προς 12 παράδες γρ. 2.37

ψωμία οκ. 29.100 προς 28 παράδες γρ. 20.19

ελαίαι οκ. 4.350 γρ. 9.30

σταφύλια οκ. 20 προς 14 παράδες γρ. 7

διά 6 ενδεείς

κρομούδια οκ. 4.200 προς 12 παράδες γρ. 1.14

ψωμιά οκ. 13.200 προς 28 παράδες γρ. 9.18
ελαίαι οκ. 2.100 προς 72 παράδες γρ. 4.20
σταφύλια οκ. 10 προς 14 παράδες γρ. 2.30
ξύδι, τυρίον εις τους ναύτας κτλ γρ. 3.26
βαστάζους παράδες 27

διά τους ενδεείς

διά στάμνας 10 παράδες 50 και 6 κανάτας παράδες 7 όλα γρ. 13.22

διά οξειδίων οκ. 20 προς παράδες 22 γρ. 11

διά φανάρια 2 προς 65 παράδες γρ. 3.10

διά ψωμιά οκ. 3 προς 28 παρ., τυρί οκά ½ παρ. 60 όλα με βαστάζους γρ. 4.14

διά τους καθαριστάς

διά ρακήν οκ. 2 προς 90 παράδες γρ. 4.20

διά πανίον πήχες 4 προς παρ. 30 γρ. 3”

Σε άλλο σημείο των πινάκων :

“ 22 Αυγούστου

διά τους ασθενείς

διά κρασί οκ. 2 γρ. 2

σταμνίον δια το ίδιον λεπτά 12

πανίον π [ήχες] 3 60 λεπτά γρ. 4.20

νυστέρι και ψαλίδιον γρ. 11

πανίον έτι π. 3 60 λεπτά γρ. 4.20” .

Σε άλλο σημείο των πινάκων :

“27 Αυγούστου

διά τους ενδεείς

έλαιον οκ. 1.50 γρ. 4.38

ψωμιά οκ. 13.200 γρ. 9.10

κρέας οκ. 1.200 γρ. 3

σταφύλια οκ. 10 γρ. 4.20

κώφα γρ. 2.10

κανάτι παρ. 12

βαστάζους παρ. 36

30 Αυγούστου Από Δημήτριον Πιταούλη

διά τους ενδεείς

έλαιον οκ. 1.50 γρ. 4.32

ψωμία	οκ. 13 ½	γρ. 9.18
τυρί	οκ. 1.50	γρ. 3.37
κρομμυδια	οκ. 4 ½	γρ. 1.14
σταφύλια	οκ. 10	γρ. 3.20
βαστάζους		παρ. 30

31 Αυγούστου Από τον ίδιον Πιταούλη

διά τους καθαριστάς

φέσια λιβουρνέζικα δύο προς 10.20 γρ. 21

διά Ιάκωβον Δούνταν αρχικαθαριστήν

χαβιάριον οκ. 1 γρ. 12.26

λάδιον οκ. 3 προς 4.20 γρ. 13.20

οξειδιδιον διά πλύσιμον και λαγήνιον γρ. 2.40

διά Μιχ. Κωνσταντίνου και Γ. Σμυρναίον

διά καπνόν, ρακήν ψωμί και όλα γρ. 8.40

2 Σεπτεμβρίου

διά Ιάκωμον Δούνταν

διά ζάχαρη οκ. 1 γρ. 4.20

καρπούζια οκ. 5 ½ γρ. 1 30"

Από το σύνολο των λογαριασμών του μπακάλη Δ. Πιταούλη, εξάγεται ένα πρώτο συμπέρασμα για τις συνθήκες διατροφής του φτωχού πληθυσμού της πρώιμης Ερμούπολης. Τα είδη που στέλνονται για διατροφή των ενδεών καθαριζομένων επιβατών που ευρίσκονται στο «νησίδιον» είναι ψωμί, κρομμύδια, λάδι, ελιές, σταφύλια, κρέας, τυρί, κρασί, ρακή. Υπάρχουν καταγραφές για το μήνα Αύγουστο του 1832, οι οποίες δείχνουν ότι ο μπακάλης έστελνε τρόφιμα κάθε δύο ημέρες, σε επαναλαμβανόμενες ίδιες ποσότητες, για συγκεκριμένο αριθμό ενδεών, ήτοι για 13 και 6 πρόσωπα ξεχωριστά. Για 13 ανθρώπους προμηθεύει 29 οκάδες και 100 δράμια ψωμί, 9 οκάδες και 300 δράμια κρομμύδια, 4 οκάδες και 350 δράμια ελιές, 2 οκάδες και 100 δράμια λάδι, 20 οκάδες σταφύλια, για τους έξη άλλους ενδεείς οι ποσότητες είναι στο μισό. Τα πιο πάνω διατροφικά είδη, εκτός από το λάδι το οποίο λείπει από κάποιες αποστολές, είναι σταθερά σχεδόν σε κάθε αποστολή. Όταν υπάρχει στην αποστολή κρέας, αυτό είναι 3 οκάδες και 200 δράμια για την ομάδα των 13 ενδεών και το μισό για την ομάδα των 6 ενδεών και όταν υπάρχει τυρί αυτό είναι 2

οκάδες και 100 δράμια για την ομάδα των 13 και 1 οκά και 50 δράμια για την ομάδα των έξη ενδεών. Κάποιες φορές είχε σταλεί ρακή και κρασί.

Δηλαδή έχουμε για την διατροφή κάθε ενός από τους 13 αυτούς ανθρώπους για 1 ημέρα από: 1 οκά και 100 δράμια ψωμί , 150 δράμια κρεμύδια, 75 δράμια ελιές, 380 δράμια σταφύλια, 35 δράμια λάδι όταν αυτό υπήρχε, και όταν υπήρχε κρέας 53 δράμια και τυρί 35 δράμια. Ως γνωστόν η οκά , υποδαιρείται σε 400 δράμια , ισοδυναμεί δε με 1.281 γραμμάρια.

Ως προς τις τιμές των πιο πάνω, ανά οκά : Το ψωμί στοίχιζε 28 παράδες, τα κρεμύδια 12 παράδες, οι ελιές 1 γρόσι και 32 παράδες, το λάδι 4 γρόσια και 20 παράδες , τα σταφύλια 14 παράδες, το κρέας 2 γρόσια, το τυρί 3 γρόσια και 10 παράδες. Ακόμη το κρασί στοίχιζε 1 γρόσι η οκά, η ρακή 2 γρόσια και 10 παράδες η οκά, η ζάχαρη 4 γρόσια και 20 παράδες η οκά.

Οπότε για τη διατροφή ενός ενδεού στο «νησίδιον» , τρεφομένου με τα ως άνω διατροφικά είδη, εκτός κρέατος , τυριού και λαδιού, προκύπτει ένα ημερήσιο κόστος 35 παράδων για το ψωμί, 4 παράδων για κρεμύδια, 13 παράδων για ελιές. Δηλαδή ένα γρόσι και 12 παράδες . Αν προστεθεί το κόστος του λαδιού 16 παράδες, του κρέατος 10 παράδες, του τυριού 11 παράδες, των σταφυλιών 14 παράδες, η ημερήσια δαπάνη φτάνει τα 2 γρόσια και 23 παράδες.

Ο μισθός ενός φύλακα στο λαζαρέτο , όταν ήταν στο «νησίδιον» ήταν 4 ½ γρόσια την ημέρα, του απόλοιμου καθαριστού 5 γρόσια την ημέρα. Σε συνθήκες όμως ήρεμης, ομαλής λειτουργίας του λαζαρέτου φαίνεται πως ο μισθός τους υποχωρούσε κατά 1 γρόσι την ημέρα, ήτοι ήταν 3 ½ και 4 γρόσια αντίστοιχα. Άρα υπήρχε , ανάλογα με την διατροφή και τον μισθό ένα ημερήσιο πλεόνασμα εισοδήματος μεταξύ ενός γροσίου και είκοσι παράδων και τριών γροσίων και 30 παράδων, εφ όσον οι διατροφικές συνήθειες δεν διέφεραν σημαντικά, από αυτές των υπό κάθαρση επιβατών. Δεν έχω λόγο να πιστεύω, πως το ημερήσιο διαιτολόγιο των φτωχών του λαζαρέτου διέφερε ουσιωδώς από το ανάλογο των φτωχών της πρώιμης Ερμούπολης. Μάλιστα δεν θα μου φαινόταν ιδιαίτερα τολμηρό το συμπέρασμα , για το ότι μια τετραμελής οικογένεια για να διατραφεί στοιχειωδώς (δηλαδή ψωμί, κρεμμύδι και ελιές) στην Ερμούπολη του 1832, θα πρέπει να είχε εξασφαλίσει ένα ημερήσιο εισόδημα 2 ½

γροσίων τουλάχιστον. Δηλαδή ένα τέτοιο εισόδημα δεν θα κάλυπτε ανάγκες ένδυσης, υπόδησης και στέγασης. Με ένα όμως ημερήσιο εισόδημα 10 γροσίων, όπως ήταν ο μισθός του Γραμματέα του Επιστάτη, δεν πέρανες και άσχημα στην ίδια πόλη, την ίδια εποχή.

Αλλά δεν έτρωγαν όλοι μόνο κρεμύδι και ψωμί στο λαζαρέτο του «νησιδίου». Υπήρχαν βούτυρα και καπνός και ζάχαρες, ρακές και χαβιάρια.

“ 31 Αυγούστου 1832 Από Δημήτριον Πιταούλη

διά Γιάκουμον Τούντα

Χαβιάριον 1 οκά γρ. 12.26

Λάδιον 3 οκάδες 4.20 γρ. 13.20”

Αλλά ας προσπαθήσουμε να εισέλθουμε λίγο βαθύτερα στην κοινωνία του λαζαρέτου της Σύρας.

Η μεταφορά του λαζαρέτου στις 25 Ιουλίου 1832 στο «απέναντι νησίδιον», η έξοδος ασθενών, μολυσμένων, φυλάκων και καθαριστών πρέπει να ήταν ένα γεγονός μεγάλο για την Ερμούπολη της εποχής. Από αρχείο τήρησης ταμείου για τα έξοδα αυτής της μεταφοράς, έχουν διασωθεί σημαντικές πληροφορίες για αρκετές πλευρές της ζωής τόσο του λαζαρέτου όσο και της Ερμούπολης γενικότερα.

« Κατάλογος των εξόδων του λοιμενοκαθαρηρίου

έξοδα τα οποία γίνονται παρά του Αντωνίου Μάρκου

διά εικοσάρια 100 προς 19 ¼ γρ. 1925

τη 25 Ιουλίου 1832

- 1. εις τους μαστόρους όπου έφραξαν το λοιμοκαθάρσιον μεροκάματα 16 γρ. 136.*
- 2. εις μίαν βάρκαν διά τον καλόγηρον όπου εθάπτην γρ. 15*
- 3. έτη άλλη μίαν γρ. 10*
- 4. του πλοιάρχου του καικιού διά τρία ταξίδια όπου έκαμεν εις το νησή γρ. 150*
- 5. έξοδα εις το λοιμενοκαθαρητήριον ως η απόδειξις γρ. 97.35*
διά είκοση τέσσερης βάρκες επλήροσα του πολυτάρχου γρ. 250
- 6. βουτζία διά το νησή γρ. 176*
- 7. φαρμάκη και ζύμην διά τους ποντικούς εις το λαζαρέτο γρ. 13.10*
- 8. καρφιά και ρίζες διά της παράγκες γρ. 9.30*
του καπετάν Αλεξ. ένα ξηνάρη και δέκα βαρέλια νερού γρ. 12.20
διά 80 σανήδια οπού εκουβάλησαν εις το λοιμοκαθάρσιον γρ. 1

ενός φελούκατζη όπου έθαψεν τον καλόγαιρον	γρ. 11.15
του επιστάτη όπου εύθιαξεν της παράγκες	γρ. 307
9. διά ένδεκα βαρέλια	γρ. 75.20
10. διά χαρτή και καλαμάρη κ. Τ. λ. π	γρ. 4
διά μπάγκους και τραπέζη εις τον ονδά	γρ. 70
εις ένα καΐκη οπού εστέληθ εις το νησή	γρ. 8
τρεις τενεκέδες του νερού	γρ. 4
τζήβες δια λεμούρκιον της βάρκας	γρ. 17
εις την βάρκαν οπού εβούλησεν ο επιστάτης του λοιμοκαθαρητηρίου εις το νησή γρ. 8.20	
εις μίαν κλειδονιάν της παράγκες του υγειονομίου	γρ. 11.20
ψάθες δέκα εις το νησή διά τους πτωχούς	γρ. 19.10
έξη βαρέλια διά το νησή	γρ. 54
11. διά ρακή και τυρή και δύο μπουκάλες	γρ. 32.28
καρφιά και ρίζες από τον Γ. λεριότη	γρ. 3.18
του ιδίου μεροκάματα τρία διά το νησή	γρ. 27.18
Τη α Αυγούστου 13 Του Μ. κιοσές ως λέγει το αποδιχτηκόν του γρ. 196.5	
14. Τριαντάφηλος Κωνσταντηνοπολήτης ως το αποδειχτηκόν του γρ. 45.26	
15. Μ. κιοσές επιστάτης του καΐκιού	γρ. 72.20
έδωσα του καπτ. Ν. φωκά 2 ½ εικοσάρια Τουρκίας	γρ. 48.5
Οπισθεν σούμα γρ. 1877	
έδωσα του Μανόλη κιοσέ εικοσάρικα τούρκικα 2 φέρουν	γρ. 38
έλαβεν ο Καρεμφήλης Γεωργίου μόρτης από τας 29 Ιουλίου	γρ. 30
ρέστος του επεστρέφθη παρά των επιστάτων	γρ. 23
όμοια γεγονάτα παρά του Στ. Ζυγομαλα ο οποίος ενεχύρισε και αποδείξεις αυτών γρ. 17	
διά δύστυλα 100 και προς γρ. 18 , 8 γρ 1807,20	
Από τας 2 Αυγούστου Ιω Ζολότα διά τα ακόλουθα	
Θιάφη οκάδες 44	γρ. 33
ασβέστη καντάρια 2 προς 3.30	γρ. 7.20
χαμαλίκια και καϊκάτικα	γρ. 1.10
χρεωστά σάλδος	γρ. 8.10
Ξ. λατούση δι' 6 / μ[εροκάματα] μοιστόν	γρ. 21
Γ. πλατήδη ως η απόδειξις του	γρ. 28.35

τζαπέλα και κονδύλιον	γρ. 1
Γ. πλατήδη ως η απόδειξις του ομοίως	γρ. 35
Γ. γκιούλη	γρ. 69.30
Ιω. βολήκα	γρ. 229
Γ. σαλάχα	γρ. 30
Ιωάννης σαμίου	γρ. 40
Χ[ατζή] ζανή στεφανάκη	γρ. 233.10
Π. σουσούρη	γρ. 270
τω ιδίω διά σχοινίον ερεμουρκιάρισαν	γρ. 56
διά 59 Μαστορικά μπαράγκον γρ. 30 και 383.20	γρ. 413.20
Μ. κιοσέ διά φαγόσιμα εις το νησή	γρ. 161.17
Γ. πλατήδη	γρ. 32.20
ρακή και βράκαν	γρ. 1.35
σαλί πηχ[εξ] 2 ½ προς 4, πανή και Τ.λ.π διά σημαίαν	γρ. 10.36
λάδι οκ[αδες]. 10 δρ[αμια]. 50 προς 4.10	γρ. 43.20
ρίζυ οκ. 105 ½ προς 57 [παράδες]	γρ. 150.13
χαμαλίκη και ζύγη	[παράδες] 25
μίαν λημονάτα του εφόρου ζαβού	[παράδες] 24
Ν. Β μένει να λαμβάνει ο Ζυγομαλάς γρ. 71.32” .	
Ομοίως σημαντικό έγγραφο για τη ζωή στο λαζαρέτο με ημερομηνία 15 Ιουλίου 1832 , δηλ. μόλις εκδηλώθηκε η επιδημία της πανούκλας και πριν την «έξοδο» για το απέναντι νησίδιον , είναι το εξής κατάστιχο:	
“ 1832	
Ιουλίου 15	
Εις τον Ν. Μεταξάν διά 21 οκάδες και 125 δράμια καρφία διά τας εις το Νησί κατασκευασθείσας Μπαράκας, ομοίως και διά τας εις το Νησίδιον δύο ομοίας γρ. 90.10	
Εις τον Αναστάσιον Μπόννην διά 10 οκάδες φιδέν και μίαν κόφφαν	γρ. 19
Εις τον Δημ. Τζουράκην Κρήτα διά 10 αγκεία πήλινα αλειμμένα	γρ. 5
Εις τον ίδιον 6 γαβάθια ομοίως	γρ. 4.20
Δί έξ λύχνους τενεκεδένιους προς παράδες 35	γρ. 5.10
Εις νήμα δια φυτίλια	γρ. 1.05
Εις έξ οκάδες λάδι, διά του Ελ. Κολκοκίνη Υδραίου προς γρ. 3.24	γρ. 21.24
Τζακμούκια, πέτραις και θειάφι διά του ιδίου	παράδες 35

Άλας γρ. 1.10

11 σταμνιά , το έν διά λάδι διά του ιδίου γρ. 11.

Διά ζωοτροφίαν του ιδίου και τριών άλλων φυλάκων φυλαπτόντων την θύραν του λοιμοκαθαρηρίου κατά διαταγήν του Υγειονόμου διά τρείς ημέρας γρ. 7
Εις τον Χ[ατζή] Βασιλ. Μιχαλόπουλον, Χίον, διά 10 πήχες σαλί διά σημαίαν εις το Νησί προς γροσια 1.20 γρόσια 15.

Εις τον Ιωάννη Στρατουδάκην, Κρήτα, διά ραπτικά της σημαίας γρ. 2
μακαράν και σχοιני διά την παρούσαν σημαίαν διά του αρχιφύλακος γρ. 8
Γ. Σκουνάκην, Κρήτα διά έν καντάρι παξιμάδι [ένα καντάρι ισοδυναμούσε με 44 οκάδες] γρ. 41

Εις 10 σταμνιά νερό και εις την βάρκαν οπού τα μετεκόμισε γρ. 2
Τον Μιχ. Βεζέρη διά 55 οκάδες ξύδι προς 20 παράδες την οκάν γρ. 27.20
Διά το βαρέλι γρ. 10

Κουβαλιτικά παρ. 15

2 μαστέλα μεγάλα με σιδηρά στεφάνια εις τον Ν. Κηνήγαρον Μυκώνιον γρ.60
Έκτακτα έξοδα του υγειονομείου γρ. 15

15 μπαρδάκια διά τον κύριον Γεωρ. Σαλάχα κλήτωρα γρ. 1.25
αλειφήν διά τον ασθενή διά του ιδίου γρ. 1.30

τρείς σκούπαις εις το λοιμοκαθαρητήριον διά του ιδίου γρ. 2.15

δύο κόφφαις ομοίως γρ. 2.20

εν σταμνί ομοίως δια ξύδι παράδες 22

Εις τον Αλ. Μούναν διά την επίσκεψίν του εις την από πανώλην ασθενούντα γρ. 5

Ιούλιος 16

Εις τον Λουϊγκην Καπότζον διά την μαούναν του την οποίαν έδωσε δια να μετακομισθώσιν πράγματα των μεμολυσμένων επιβατών, αλλά δεν εχρειάσθη, μ' όλα ταύτα εκρατήθη μίαν και ημίσειαν ημέραν και τω εδόθησαν γρ. 10.

Εις Διαμαντήν Ξενέ Χίον βαρκάρη διά την μετακόμισιν μέρους της φρουράς εις το νησί και διά την μαούναν με ξυλικήν γρ. 2.20.

Γεωρ. Μιριαγκόν Χίον βαρκάρην διά την μετακόμισιν 30 σανίδων εις το Νησί και διαφόρων άλλων πραγμάτων εις δύο ταξείδια γρ. 6.

Εις τους ακόλουθους βαρκάριδαις διά την μετακόμισιν μιας Μαγόνας ξυλικής εις το Νησί .

Ονόματα των βαρκάρηδων

1. Γεώργιος Μιριαγκός, Χίος	5. Δημήτριος Παλαιολόγος, Λίμνιος
2. Μάρκος Ματθαίος, από Ταϊγάνροκ	6. Αντώνιος Παπα Ανθιμος, Χίος
3. Αρχοντής Μπέλας, Αινίτης	7. Αντώνιος Βολισιανός, Χίος
4. Σταμάτιος Τζιτζεκλής, Χίος	[δαπάνη δι' όλους] 18 γρόσια

Διά την μεταφοράν του νεκρού εις το Νησί, εις την βάρκαν του Δ. Μιχ. Τζήτη, λεριού, ήτις έμεινε βυθισμένη εις την θάλασσαν διά 4 ημέρας προς γρόσια 4 την ημέραν γρόσια 16

Εις τους ακόλουθους Μαστόρους δια την οικοδομήν επτά Μπαράκων εις το Νησί.

1. Γεώργιος Παπά Ηλίας, Καρπάθιος	8. Δημ. Μιχαήλ Κυδωνιεύς
2. Γιάννης Καριώτης, Καρπάθιος	9. Βασίλειος Τζακίρης, Τήνιος
3. Βασίλης Ηλίας, Καρπάθιος	10. Ιω. Λιαλίαλης, Τήνιος
4. Κωστής Μιχαλάκης, Καρπάθιος	11. Ονούφριος Τουρουντούς, Τήνιος
5. Διακοσταμάτης Νικόλαος, Καρπάθιος	12. Ανασ. Σαρογιάννης, Τήνιος
6. Μιχ. Φιλίππου, Καρπάθιος	13. Ευστάθιος Λαγούδης, Άνδριος
7. Γεώργιος Ιωάννου, Καρπάθιος	14. Ιω. Δαλιάνογλους, Ψαρριανός
- προς γρόσια 3 την ημέραν.

Ιουλίου 17 εις τους ακόλουθους Μαστόρους διά την οικοδομήν άλλων 4 Μπαράκων εις το Νησί 1. Γ. Παπα Λιόλιου, Καρπάθιος 2. Κωνστ. Μιχαλάκης, Καρπάθιος 3. Ιω. Καριώτης, Καρπάθιος, δι ένα ημερομίσθιον εις τον καθένα από γρ. 7.

Εις τον Ν. Μεταξάν διά 20 ½ οκάδες μπουτούρι προς γρ. 4 ½ γρόσια 90.23 Κουβαλιτικά παράδες 10.

Ιουλίου 18

Εις τους ακόλουθους Μαστόρους διά την οικοδομήν δύο μπαράκων εις το νησίδιον του Υγειονομείου 1. Γ. Παπα Ηλία, Καρπάθιου, 2. Κων. Μιχαλάκη, Καρπάθιου 3. Φρ. Κωνσταντίνου ομοίως, δι έν ημερομίσθιο προς γρ. 7, γρ. 21.

Εις τους ακόλουθους βαρκάρηδες διά την μεταφοράν των ιδίων μεμολυσμένων επιβατών των οποίων αι βάρκαι εβυθίσθησαν εις την θάλασσαν 1. Κωνστ. Ιω. Τρικεριώτης, 2. Παναγ. Κωνσταντίνου, Χίος, 3. Δ. Μιχ. Τζήτη, λεριότης, 4. Ν. Εικοσιένας, Χίος, διά τρείς ημέρας προς γρ. 5 την ημέραν εις τον καθένα, γρ. 60.

Ιουλίου 19

Εἰς τὸν Ν. Ἰωάννου, Κυδωνιέα, ὅστις μετακόμισεν εἰς τὸ Νησί με τὴν λέμβον τοῦ ἀπὸ πανώλην ἀσθενούντα Γρ. Ἀγιασιώτην, μείνασαν βυθισμένην εἰς τὴν θάλασσαν 4 ἡμέρας, πρὸς γρόσια 5, γρόσια 20.

Εἰς τὸν Δημήτριον Μαρκόπουλον, Κεφαλληνναίον διὰ τὴν Μαούναν τοῦ ἤτις μετέφερεν εἰς τὸ νησί τὴν ξυλικὴν διὰ τὰς Μπαράκας, γρ. 9.

Εἰς τὸν Ν. Κουβάλαν, Ἄνδριον, διὰ τὴν βάρκαν τοῦ, μετακομίσασαν εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον τὸν Ἰατρόν καὶ ξύλα εἰς τὴν Μάνδραν

Ἰουλίου 21

Εἰς τὸν Ἀνδρέα Βολτὴν, Ἄνδριον βαρκάρην διὰ μετακόμισιν νεροῦ εἰς τὸ Νησί, γρ. 1

Ν. Τζούρον πλοίαρχον τοῦ Ἑλλ. Τζερν. «ἠ Αὐθίς» διὰ μετακόμισιν τοῦ Ἰατροῦ τοῦ Υγιονόμου καὶ τοῦ Λιμενάρχου εἰς τὸ Νησί γρ. 19.10

Ἰουλίου 23

Ἰω. Κοτζακόν, πλοίαρχον τοῦ ἑλλ. Τζερνικίου «ἠ Καλλιόπη» μετακομίσαντα εἰς τὸ Νησι τὸν Ἀρχιφύλακα, καθ' ἣν ἡμέραν ἀπέθανεν ἡ Αἰκατερίνα τοῦ Κούρλα γρ. 19.10

Τοὺς ἀκολούθους μαστόρους, οἵτινες ἐδούλευσαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῶν Μπαράκων εἰς τὸ Νησί καὶ ἐπληρόθησαν σήμερον 1. Δ. Ζαχ. Παπα Δημητρίου, Κύπριος, 2. Ν. Σαριγεώργης Σμυρναῖος, 3. Ἰω. Τζακίρης, Χίος 4. Χρόνης Κυδωνιεύς πρὸς γρ. 3, γρόσια 12.

Διὰ ἑξ ὀκάδας ξύδι, διὰ τὸ κάπνισμα τῶν γραμμάτων καὶ παραλαβὴν τῶν χρημάτων εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον γρόσια 3.

Θειάφι ὁμοίως εἰς τὸ υγιονομεῖον γρόσια 3.20. Καϊκιάτικα 1 γρόσι.

15 ὀκάδες ἀσβέστην καὶ καϊκιάτικα διὰ τοῦ Σταμούλου Πέτρου, Σαμίου φύλακος διὰ τὰ νεοκτισθέντα οἰκήματα γρόσια 4.20.

λιανικά ἐξοδα, οἷον καϊκιάτικα διὰ τὴν μεταφορὰν διαφόρων πραγμάτων εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον καὶ ἀνθρώπων γρόσια 5.

Ὀμοίως εἰς κηρία, μπαρδάκια, τζακμάκια, στάμναν κτλ γρόσια 4.33.

Εἰς τὸν Υγιονόμον δι' ἑκτακτὰ ἐξοδά τοῦ γρόσια 5.

Εἰς ἓν καντάρι ἀσβέστην καὶ καϊκιάτικα διὰ τοῦ υγιονομείου διὰ τὴν θανὴν τῆς Κούρλενας γρόσια 4.30.

Εἰς κάρβουνα διὰ κάπνισμα γρόσια 4.

Διὰ τὸν υγιονόμον εἰς τὰ ἀκόλουθα

4 στάμναις γρόσια 4, καϊκιάτικα γρόσια 5.10, ψωμί και τυρί ενδεών τινων εις το Νησί γρόσια 3.05, εν φτιάρι γρόσια 1,10.

30 Ιουλίου

Εις τον Παναγ. Χίον διά την λέμβον του , την οποίαν έδωσεν εις το Νησι από την 20 τούτου διά την χρήσιν των εκείθεν καθαρών φυλάκων , διά ημέρας 11 προς γρόσια 5, 55 γρόσια.

Εις τον Πέτρον Σουσούρην Χίον διά μίαν αντέναν διά την σημαίαν, γρόσια 10.

Εν Ερμουπόλει Σύρας τη 31 Ιουλίου 1832

Ο Υγειονόμος Γ. Ρούσσοσ”.

Νομίζω δεν θα ήταν υπερβολή , να ισχυριστεί κάποιος ότι το έγγραφο αυτό είναι ένα είδος «ημερολογίου καταστρώματος» για το πως επηρεάστηκε η ζωή στο λιμάνι της Ερμούπολης μετά την 12 Ιουλίου, όταν εκδηλώθηκε το πρώτο κρούσμα της πανούκλας στο λαζαρέτο της. Όλη η προετοιμασία για την μεταφορά του λαζαρέτου στο άνυδρο «Νησί» , πως κτίστηκαν και με τι υλικά οι καλύβες εκεί, ποιοί βαρκάρηδες και μαουνιέρηδες και με τι κόμιστρα μετέφεραν εκεί νεκρούς και ζωντανούς, πως φωτίζανε με τενεκεδένιους λύχνους , λάδι και φυτίλια τις νύχτες τους , τι είδους σημαία, για να ειδοποιούν τα πλοία που κατέπλεαν , ύψωσαν στο «Νησί».

Πως αλλιώς, χωρίς αυτό το αρχείο, θα μπορούσαμε να μάθουμε, επιτέλους , πόσος ασβέστης χρειαζόταν για να περιλουστεί το πτώμα και ο τάφος ενός μολυσμένου από πανούκλα ανθρώπου, δηλαδή ένα καντάρι ήτοι 44 ολόκληρες οκάδες, τόσον, όσον θα έριξαν και στον καημένο τον Θεόφιλο Καίρη, είκοσι χρόνια αργότερα.

Και για κάποιες λέξεις που υπάρχουν στα πιο πάνω έγγραφα :

Η λέξη «μακαράς» , τούρκικη λέξη , σημαίνει καρούλι, τροχαλία , γι αυτό και αναγράφεται «μακαράς διά την σημαίαν» , η λέξη «τζήβες» φαίνεται και αυτή τούρκικη και πρέπει να σημαίνει κάποιο υλικό ή μέσο το οποίο συμμετείχε σε ρυμούλκηση αντικειμένων, η λέξη «μπαρδάκια» σημαίνει φλυτζάνια ή ποτήρια . Η φράση « διά την μετακόμισιν μιας μαγόνας ξυλικής εις το νησί» συνδυαζόμενη με το ότι για την μετακόμιση αυτή χρειάστηκαν έξη βαρκάρηδες οι οποίοι πληρώθηκαν από 3 γρόσια ο καθένας μ έβαλε σε σκέψεις για το τι μπορούσε να σημαίνει η λέξη «μαγόνα» η οποία αλλού συναντάται και ως «μαγώνα» . Το πιθανώτερο είναι ότι η λέξη μαγώνα ή

μαγόνα είναι παραλλαγμένη γραφή της λέξης μαούνα και δηλώνει το γνωστό πλεούμενο που χρησίμευε για το φόρτωμα και ξεφόρτωμα των πλοίων στο λιμάνι της Ερμούπολης το 1832. Την εντύπωση αυτή ενισχύουν οι σχετικές καταγραφές στο πιο πάνω κατάστιχο, ιδίως αυτή η οποία αναφέρεται στην μεταφορά μιας μαγόνας ξυλικής εις το Νησί για την οποία πληρώθηκαν 7 βαρκάρηδες από 2 ½ ο καθένας για την «μετακόμισιν» της. Προφανώς οι βαρκάρηδες ρυμούλκησαν τη μαούνα φορτωμένη με την ξυλεία για την κατασκευή των παράγκων μέχρι το Φανάρι, σε συνθήκες ήρεμης θάλασσας, αφού ως γνωστόν η μαούνα δεν διαθέτει δική της κίνηση. Μάλιστα ο «μαγωνιέρης», δηλ. ο ιδιοκτήτης της μαούνας, ο οποίος φαίνεται πως ήταν ο Δημ. Μαρκόπουλος, Κεφαλλονίτης, πληρώθηκε άλλα 9 γρόσια για την διάθεση του μεταφορικού αυτού μέσου. Και σε άλλες δύο περιπτώσεις καταγράφονται μαούνες ή μαγώνες: Στις 16 Ιουλίου 1832 όταν πληρώθηκαν 10 γρόσια στον Λουίγγην Καπότζον *«διά την μαούναν του την οποίαν έδωσεν διά να μετακομισθώσιν πράγματα των μεμολυσμένων επιβατών, αλλά δεν εχρειάσθη μ'όλα ταύτα εκρατήθη μίαν και ημίσειαν ημέραν»* και στις 14 Δεκεμβρίου 1832 *«εις Μίαν Μαγώναν Βενεδέτου εις ξυλικήν νησίου»* για πληρωμή σε αυτήν 20 γροσίων, μάλλον για την επιστροφή της ξυλείας μετά τη διάλυση του λαζαρέτου, από το Φανάρι πίσω στην Ερμούπολη για να χρησιμοποιηθούν μετά σε ανάγκες του νοσοκομείου.

Ακόμη από το πιο πάνω κατάστιχο μαθαίνουμε ότι το άνυδρο «Νησί», το σημερινό Φανάρι, εχρησιμοποιείτο το 1832, πριν την προσωρινή μεταφορά του λοιμοκαθαρητηρίου, ως τόπος ταφής για τους ανθρώπους που πέθαιναν από πανούκλα στο λαζαρέτο. Εκεί τάφηκαν ο ανώνυμος άτυχος «καλόγαιρος» και η Αικατερίνα Κούρλενα, δύο από τα πρώτα θύματα της πανούκλας, πριν να πάει εκεί το λαζαρέτο στις 27 Ιουλίου 1832, αφού πρώτα μεταφέρθηκαν από τους χιώτες βαρκάρηδες.

Άλλος ένας λογαριασμός της 26 Αυγούστου 1832:

“ Αντίγραφον λογαριασμού του ενταύθα υγειονομείου

Μου εμετρήθησαν από την Δημογεροντίαν της άνω πόλεως Σύρας γρ. 500

Εμέτρησα εις

Αντώνιον δ' Ανδρέαν αρχιμόρτην εις το λοιμοκαθαρητήριον ένεκα μισθού του γρ. 74.38 .

Καρεμφίλην Γεωργίου βοηθόν του εις αυτό , ομοίως γρ. 15.30
Αντώνιον Καμαρινόν ομοίως ομοίως γρ. 5.28
Παναγιώτην Κουμιώτην , ομοίως ομοίως γρ. 50
Νικόλαον Παπα Αγγελήν αρχιφύλακα εις το νησίδιον γρ.150
Ιωάννη Στεφάνου φύλακα εις το αυτό γρ. 15
Γ. Δαλέζιον , επιστάτην των ορμητηρίων της νήσου ταύτης, δι ένα φύλακα περιπλέον προσθεμένον από την παύσασαν επιτροπήν, εν μηνιαίον γρ. 90.

Έξοδα

Δι' έν σκεπάρνι και μίαν βαριάν διά το ξεκάρφωμα των σοφάδων
λοιμοκαθαρηρίου γρ. 12.10

δύο λουκέτα και 4 χαλκάδες εις ταις πόρταις του λοιμοκαθαρηρίου γρ. 11.10

δύο τηγάνια πήλινα και 2 μαγγάλια διά το κάπνισμα ομοίως γρ. 2.20

1 σκάρα εις το καπνιστήριον λοιμοκαθαρηρίου

κόπρους σκυλλίων διά το κάπνισμα γρ. 3

2 καντάρια και 14 οκ. άσβεστον δι' άσπρισμα γρ. 9.10

2 ζεμπίλια δι' αυτόν και τους κόπρους γρ. 4

βαστάζους και καϊκιάτικα δι' αυτά γρ. 1

3 βούρτζας δι' άσπρισμα γρ. 13.20

35 ½ οκάδες κάρβουνα και έν ζεμπίλι γρ. 8.40

καϊκιάτικα παρ. 30

νερόν από την 27 Ιουλίου μέχρι σήμερα εις το λοιμοκαθαρητήριον γρ. 9.20

½ οκά έλαιον δι' ένα λύχνον εις το λοιμοκαθαρητήριον γρ. 2.20

6 έξ φορτώματα κυπαρισσόκλαδα διά κάπνισμα γρ.12

διάφορα έξοδα γρ. 2

2 φτιάρια ξύλινα γρ. 3.20

Όλα γρόσια 500.

Εν Σύρα τη 26 Αυγούστου ο Υγειονόμος Γ. Ρούσσοσ"

Και αυτό το έγγραφο ιδιαίτερα σημαντικό για τον υλικό πολιτισμό της πρώιμης Ερμούπολης με πλούσιες πληροφορίες για τα υλικά και τις τεχνικές της κάθαρσης , τιμές προϊόντων και μισθούς φυλάκων. Στο σημείο αυτό προβάλλεται το πρόσωπο του «αρχιμόρτη» Αντωνίου Δ' Ανδρέα , με τους βοηθούς του Καρεμφύλη, Καμαρινόν και Κουμιώτη, κεντρικό πρόσωπο του λαζαρέτου, πιο κάτω όμως στην ιεραρχία από τον τρομερό «Γιάκουμο» .

Ο «Γιάκουμος» όμως για να συμπληρωθεί η μισθοδοσία του των 89 ημερών , από 12 Ιουλίου έως 8 Οκτωβρίου 1832 , από 15 γρόσια την ημέρα τελικά και όχι 18 που αναγράφεται στην πρώτη κατάσταση του Ιουλίου 1832, έλαβε και τα εξής ποσά στις 15 Νοεμβρίου 1832 :

*“ Όσα ευρέθησαν εις το λείψανον του Παναγιώτου Φλωρέντσου , γρόσια 77
Όσα ομοίως εις το λείψανον της Αικατερίνης Βούρλενας , εικοσάρια 13,
ήτοι γρόσια 250.10*

Όσα ομοίως εις το λείψανον της Αικατερίνης Βούρλενας δωδεκάρια τέταρτα 6 , ήτοι γρ. 18” .

Μόρτηδες στο πρόχειρο και μεταβατικό λαζαρέτο του «απέναντι της Σύρας νησίου» , οι οποίοι δεν συμπεριλαμβάνονταν στην πρώτη κατάσταση του Ιουλίου ήταν οι : Αντώνιος Δ' Ανδρέα, αρχιμόρτης (αυτός μοιάζει εκ του επωνύμου να έρχεται από Ιταλία) , Καρεμφίλης Γεωργίου, Ξωπολίτης και Στέφανος Κεφαληνεύς αρχιμόρτης. Από αυτούς ο δυστυχής αρχιμόρτης Στέφανος Κεφαλλονίτης , «καθαριστής επιστάτης» , πέθανε τον Αύγουστο του 1832 . Δεν έχει καταγραφεί η αιτία του θανάτου του , αλλά το πιθανότερο είναι ότι είχε κολλήσει πανούκλα από τους μολυσμένους επιβάτες του «Αθηνά» επάνω στο νησί του Φαναρίου. Η φρίκη και δυστυχία στην οποία βρέθηκε η άμοιρη σύζυγος του , της οποίας το όνομα ήταν Αικατερίνα όπως προκύπτει από άλλο λογαριασμό, φαίνεται στην πιο κάτω καταγραφή:

*“ Αύγουστος 24 Όσο η τετραμελής μετά θάνατόν του διά του Εμ.
Στρατουδάκη εις τη γυναίκα του γρόσια 51.35 .*

Σεπτεμβρίου 7 Ενεκρίθη παρά της Επιτροπής δυσωπειθείσης από τα δάκρυα της γυναικός του ανωτέρω Κεφαληνέως , να δωθή εις αυτήν το μηνιαίον σώνον γρόσια 120. Της εξέπεσα 9 , γρόσια 111” .

Τον Σεπτέμβριο του 1832 ο συναγερμός είχε λήξει. Όμως τα χρέη της Υγειονομικής Επιτροπής, σε μισθούς και εμπόρους ξυλείας κυρίως, δεν ήταν λίγα. Ο έρανος που αποφασίστηκε από τον Διοικητή της Σύρας, τον Έκτακτο Επίτροπο είχε αποτελέσματα ώστε να εξωφληθούν όλα τα χρέη. Αλλά και τα αποτελέσματα ως προς τις καταγραφές που έχουν γίνει στα ερανικά κατάστιχα είναι κάτι το μοναδικό για την ιστορία της κοινωνίας της πρώιμης Ερμούπολης. Όλη η οργάνωση της πόλης σε συντεχνίες (συνάφια) παρελαύνει μέσα από αυτά τα κατάστιχα και

σχεδόν όλα τα επαγγέλματα που συγκροτούσαν το ανθρώπινο δυναμικό αυτής της πόλης. Αυτή πράγματι ήταν η πρώιμη Ερμούπολη της επαναστατικής εποχής, μια κυψέλη ανθρώπων από όλα τα μέρη του Αιγαίου και του Ιόνιου πελάγους, αποτελούμενη από κάθε λογών τεχνίτες, μαστόρους, εμπόρους, ναυτικούς, βαρκάρηδες, μαουνιέρηδες και βαστάζους.

Τόσο από τον πρώτο έρανο που είχε αποφασιστεί τον Ιούλιο του 1832, όσο και από τον δεύτερο μετά τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου :

“ Το Ταμείον της Τετραμελούς Επιτροπής

Αυγούστου 11

Διά του Παντελή Ψύχα και Νικολάου Βαλή διά τον έρανον τάξεως Β γρ. 720

Αυγούστου 12

Διά του Ν. Ελευθερίου και Δ. Ατλαζά διά τον έρανον Γ τάξεως γρ. 680

Από τους Κοιλετσιδες τους εδιωρίσθη γρ. 30

Αυγούστου 13

Από τους φαναρτσίδες τους εδιωρίσθη γρ. 29.20

Διά του Γεωργίου Πασχάλη και Κάτσαρη τάξεως Γ γρ. 540

Διά του Κοτσά Αβράμ και Ζαννή Βούρου τάξεως Α γρ. 1419.20

Από τους φραγκορράπτας ένεκα του εράνου της συντεχνίας των γρ.130

Αυγούστου 17

Από 9 ονομάτους της Δ τάξεως διά του Ψάλτογλου γρ. 108

Αυγούστου 19

Από τον Καπελάν διά τον έρανον του γρ. 40

Αυγούστου 19

Από τον Εμ. Ψιακήν αρ. 31 ομοίως τάξις Α γρ. 60

Αυγούστου 22

Από τον Παύλον Σκουλούδη εις λογαριασμόν του αρ. 2 γρ. 60

Από Δημήτριον Βαφιαδάκην μετρητά διά έρανον του γρ. 20 [Πρόκειται

για τον τότε μικρέμπορο Γ τάξεως και μετέπειτα το γνωστό Δήμαρχο και από τους πλέον πλουσίους εμπόρους της Ερμούπολης]

Αυγούστου 24

Από Ξυριστάς γρ. 49.35

Γκιουζέπες Βογιατσής γρ. 40

Μανάφιδες γρ. 47.30

Ψωμάδες 9 Αρτοποιοί) εις τρείς δόσεις γρ. 195

Καποτάδες διά το όλον γρ. 50
Καπνοπώλοι (Τουτουζίδες) διά το όλον γρ. 146.30
Ψωμάδες έπι γρ. 49
Αυγούστου 25
Οψαράδες διά τον όλον έρανον των γρ. 30
Ψωμάδες έπι γρ. 60.5
Καλετσίδες σπαριού γρ. 5
Αυγούστου 25
Βακάλιδες (ταριχοπώλοι) γρ. 223
Αυγούστου 26
Πετρόπουλος της Β τάξεως γρ. 358.20
Κονδουλάδες έφεραν γρ. 131
Αυγούστου 27
Τουρκορράπτται ομοίως γρ. 60
Μάγειροι ομοίως γρ.159
Γεραλόπουλον Α τάξεως γρ. 60
Ακολουθεί η ολότης γρ. 5502
Αυγούστου 30
Από Μαγωνιέρους ένεκα εράνου των γρ. 88
Από ονόματα Β τάξεως δια Ζωρζή Σαλάχα γρ. 760
Αυγούστου 31
Από μαγείρους , ο σταυρής θεσσαλονικεύς το μερίδιο του γρ. 28
Από Ταριχοπώλους, Μπακάλιδες ένεκα του εράνου των γρ. 144
Το όλον γρόσια 6.522
Σεπτεμβρίου α
Διά τα εν αυτή μετρητα γρ. 2068
Από Δημογεροντίαν Άνω Σύρου γρ. 500
Σεπτεμβρίου 2
Από σιδηράδες και κακεβέλους γρ. 350
Σεπτεμβρίου 3
Ταμπάκιδες ένεκα εράνου των γρ. 300
Σεπτεμβρίου 6
Καπήλους (ταβερνάριοι) ένεκα εράνου γρ.325
Σεπτεμβρίου 7

Βουτζάδες (βαρελοποιοί)	γρ. 100
Πακιρτσιδες (χαλκοδουλευταί)	γρ. 25
Ταπάκιδες (βυρσοδέψαι)	γρ. 41
Καρβουνάροι (ανθρακείς)	γρ. 76
9 -10 Σεπτεμβρίου	
Τέκτονας (Γιαπιτζίδες) ένεκα εράνου	γρ.203.05
Ταμπάκιδες (βυρσοδέψαι)	γρ.140
Μυλωνάδες από 13 άτομα	γρ.239.34
Αρτοποιούς (ψωμάδες)	γρ.138.33
Σεπτεμβρίου 12	
Ταριχοπώλαι, Βακάλιδες Ν. Νικολάου	γρ. 28
Μανουαλτή Παντελήν	γρ. 15.38
Σεπτεμβρίου 13	
Της Β τάξεως ονόματα 4 προς γρ.40	γρ. 160
Σεπτεμβρίου 16	
Όσα ο κύριος Νικόλαος Γιαγτζής με έδωκεν	γρ. 24 .05
Από 5 ονόματα της Γ τάξεως	γρ. 98.05
Από 3 όμοια της ίδιας	γρ. 50
Από χρυσοχόους το όλον του εράνου των ο στρατής	γρ. 50
Από εφραπλωματάδες ομοίως	γρ. 50
Από Τουφεξίδες	γρ. 40
Από Ταριχοπώλας (Βακάλιδες) ο στρατης	γρ. 102
Από αρτοποιούς (ψωμάδες) διά του Νικολού	γρ. 35.20
Σεπτεμβρίου 17	
Από Κήρυκας (δελάλιδες) ένεκα εράνου	γρ. 32
Από Ψωμάδες (αρτοποιούς)	γρ.12.20
Από Κύρηκας	γρ. 15.25
Από Κρεοπώλας	γρ. 108 ο στάθις
Από Παιχνιδιάτορας	γρ. 50 ο Ζαχαρίας
Από Κρεοπώλας έτι	γρ. 41.30 ο στάθις
Από λιανοπώλας (Μπαρακατσιδες)	γρ. 226.20
Από 2 ονόματα της Γ τάξεως ο Ν. έλαβε	γρ. 40
Σεπτεμβρίου 19	
Από ένα όμοιον [Γ τάξεως] Γερασιμ. Κουρκουμ. διά Ιω. Κλάδου	γρ. 20

Από τους τέκτονας και τειχοποιούς γρ. 70

Σεπτεμβρίου 20

Από έν όνομα της Γ τάξεως ο στάθης γρ. 20

Από 5 ονόματα της Γ τάξεως ο Κ. Τζοπανάκης γρ. 92

Από ένα όμοιο από Χαλεπλήν αντί 12 γρ. 6

Σεπτεμβρίου 21

Από ένα όμοιο της Α τάξεως Ζαννή Βούρου γρ. 60

Από ένα όμοιο της Β τάξεως Ιακώβου Ράλλη ο στάθης γρ. 20

Από Μακαρατζίδες και Δογραμματζίδες ακόντο γρ. 52

Από Μαγείρους διά του Νικολού γρ. 12

Από έν όνομα Γ τάξεως γρ. 20

Σεπτεμβρίου 22

Από Ωρολογάδες τέσσερα ονόματα γρ. 49

Από δύο ονόματα της Α έν και εν της δευτέρας γρ. 60

Από Ζαννή Δ. Πετροκόκκινο 1 όνομα Β τάξεως και 1 της Α γρ. 92

Από 1 ομ. Της Γ τάξεως Καλβοκορέσης γρ. 19.10

Από Κατιμερτζίδες διά του Κ. και Κ γρ. 77

Από Μιχ. Πολέμην γρ. 20 και Χ[ατζή] Αντ. Τζούρον έτερα 20 γρ. 40

Από Μ. Ροδοκανάκης 1 όνομα Α τάξεως γρ. 60”

Σε άλλα σημεία του πιο πάνω ερανικού κατάστιχου, εμφανίζονται και οι συντεχνίες των μαγωνιέρηδων, των καλαφατών, των βαφέων ή βογιατζήδων, των καφενείων με γρόσια 240.10 σε μετρητά, των μεσιτών, των χαλβατζίδων και ζαχαροπωλών, ένας Στέφανος Εβραίος, μαγωνιέρης, με ερανική συνεισφορά 7 γροσίων, η φαρμακοποιία Ιωσήφ Μποτάρου, του γνωστού Γενοβέζου γιατρού, ο Ανδρέας Κρυεράς (πρόκειται για τον γνωστό Κρητικό έμπορο) και άλλοι έμποροι της εποχής.

Κάποια σχόλια για τις συντεχνίες του 1830 και τις ονομασίες τους.

Η συντεχνία των κατιμερτζίδων ήταν, όπως έχει σημειώσει η Αγγελική Φενερλή το 2004, αυτή των φουρνάρηδων που είχαν εξειδικευτεί στο ψήσιμο γλυκών ταψιού (μπακλαβάδων, γαλακτομπούρεκων και άλλων παρομοίων). Η Φενερλή έχει γράψει ότι η ονομασία «κατιμερτζίδικος» προέρχεται από τη λέξη κατημέρι που σημαίνει φύλλο γλυκού όπως ο μπακλαβάς. Δεν μας λέει όμως την προέλευση της λέξης κατημέρι. Υποθέτω πως η καταγωγή της είναι τούρκικη. Ενδιαφέρον όμως έχει το

πως μεταφράζει τη λέξη «κατιμέρικος» και «κατιμερλίδικος» ο Μ. Π Περίδης στο Παράρτημα του ελληνοϊταλικού λεξικού του, στην έκδοση του 1857 της Ερμούπολης από το δικό του τυπογραφείο : *“κατιμέρικος και κατιμερλίδικος,η,ον , di qui il fuore e doppio, ίδε Διανθής / το ρόδον είναι άνθος κατιμερλίδικον , la rosa e di doppio fiore”* . Δηλαδή κατιμέρικος ή κατιμερλίδικος είναι αυτός που έχει διπλά φύλλα, είτε λουλούδι είναι , είτε γλυκό του ταψιού. Άρα η φράση «φούρνος κατιμερτζίδικος» σήμαινε τον φούρνο που έψηνε γλυκά με διπλά φύλλα, όπως είναι πράγματι ο μπακλαβάς και το γαλακτομπούρεκο.

Προς το παρόν μένω με την απορία τι είδους συντεχνία ήταν αυτή των «παιχνιδιατόρων» . Μήπως άραγε ήταν αυτή των «μπαλατζήδων» ; Δηλαδή αυτών που έβγαζαν λαχνούς πάνω σε κάποιο εμπόρευμα, τους πουλούσαν και μετά τους κλήρωναν ;

Και αυτοί οι «λιανοπώλες» ή «μπαρακατζίδες» ; Μήπως ήταν αυτοί που πουλούσαν μέσα σε παράγκες ή πάνω σε πάγκους, σε διάφορα σημεία της αγοράς , μικρής ποσότητας εμπορεύματα καθημερινής χρήσης, όπως καπνό κ.τ.λ ;

Σιδηράδες και κακέβελοι . Η λέξη «κακέβελοι» είναι παραλλαγή της λέξης κασίβελος που σήμαινε γύφτος. Μάλιστα η γειτονιά των εργαστηρίων σιδήρου, πίσω από το ναυπηγείο της Ερμούπολης ονομαζόταν «γύφτικα» .

Μαγωνιέρηδες . Άλλη γραφή της συντεχνίας των μαουνιέρηδων. Μου προξενεί εντύπωση ότι κανένας από τους μαουνιέρηδες που έχουν καταγραφεί στα κατάστιχα λογαριασμών της υγειονομικής επιτροπής δεν έχει προέλευση το Αιγαίο. Από τους 4 , ένας είναι Εβραίος, δύο είναι με ονόματα ξενικής προέλευσης , Λουίγγης Καπότζος και Βενεδέτος , μάλλον και αυτό όνομα προσώπου πρέπει να είναι στην καταγραφή «*Μίαν Μαγώναν Βενεδέτου*» της 14/12/1832 και ο τέταρτος είναι από την Κεφαλλονιά.

Φραγκοράπτες και Τουρκοράπτες. Οι μεν έραβαν δυτικά φορέματα, αυτοί δε που έραβαν τις ελληνικές ενδυμασίες ονομάζονταν Τουρκοράπτες. Η ονομασία Ελληνοράπτης θα αργήσει λίγα χρόνια ακόμη.

Μακαρατζίδες και Δογμαματζίδες. Οι μακαρατζίδες αυτοί που κατασκεύαζαν τροχαλίες και καρούλια , οι δογμαματζίδες, οι λεππουργοί που δούλευαν και σκάλιζαν το ξύλο.

Ξυριστές είναι προφανώς οι μπαρμπέρηδες.

Καποτάδες ήταν αυτοί που έφιαχναν κάπες, δηλ. βαριά ρούχα του χειμώνα.

Από την πιο πάνω καταγραφή προκύπτει μια ισχυρή παρουσία στην πρώιμη Ερμούπολη μικρών εμπόρων και καταστημάτων που είχαν εξειδικευτεί στην πώληση ειδών διατροφής, κυρίως συντηρημένων με αλάτι, όπως παστά ψάρια και κρέατα (αλλαντικά) , εξ ου και η ονομασία ταριχοπώλες για τους παντοπώλες, αλλά και εξ ίσου πολλά μικρά μαγαζάκια σε πάγκους ή παράγκες που πουλούσαν λιανά, δηλ. μικρής αξίας εμπορεύματα. Επίσης προκύπτει ένα πρώτο εύρος στις εξειδικεύσεις των ανθρώπων αυτής της πόλης. Πρόκειται για ανθρώπους που κατείχαν εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρίες ο καθένας στον τομέα του.

Νομίζω πως μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είμαστε μπροστά σε μια πόλη με ισχυρά εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό , έτοιμη για πολλά πράγματα στο μέλλον.

Παρατηρούμε ακόμη στο πιο πάνω κατάστιχο τόσο τη βασική οργάνωση, που κρατάει από την εποχή της τουρκοκρατίας, των επαγγελματιών σε συντεχνίες (συνάφια ή εσνάφια) όσο και την πρόσφατη καποδιστριακή διαίρεση των εμπόρων σε κλάσεις (Α , Β, Γ ,Δ με ανάλογη υποχρέωση καταβολής στον έρανο 60, 40 , 20 και 10 γροσίων).

Τέλος μια σημείωση για τους υπό κάθαρση επιβάτες του «Αθηνά» και τον τρόπο λειτουργίας του λαζαρέτου. Εκτός από τους 20 περίπου ενδεείς οι οποίοι έκαναν την κάθαρση στο Φανάρι με ψωμί, κρεμμύδια και ελιές υπήρχαν και 4 επιβάτες τουλάχιστον , ο πλοίαρχος Διαμαντής Τρογιάνος, ο Ιω. Παπάς , ο Στέφανος Παπάς και ένας Σφακιανός οι οποίοι είχαν εντελώς ξεχωριστή μεταχείριση. Εκτός από τη διατροφή τους την οποία επέλεξαν οι ίδιοι, είχε ο καθένας τους τον προσωπικό του φύλακα ή υπηρέτη καλύτερα. Ο Τρογιάνος είχε για φύλακα τον Γεώργιο Νικολάρα ή Αγγελικάρα, ο Στέφανος Παπάς είχε τον Βασίλειο Παναγιώτου, ο Ιω. Παπάς είχε τον Σίμο τον Ψαριανό και ο Σφακιανός είχε τον Κωνσταντίνο Μαρινάκη. Αυτοί οι προσωπικοί φύλακες πληρώνονταν από το Ταμείο της

Υγειονομικής Επιτροπής, αλλά με χρήματα που είχαν προκαταβολικά δώσει σε αυτήν οι πιο πάνω 4 επιβάτες η φίλοι και συγγενείς τους. Πέρα από την περιποίηση που ελάμβαναν από τους φύλακες – υπηρέτες, είναι φανερό ότι τους επέλεξαν και για λόγους ασφαλείας μέσα στο λαζαρέτο από λογής – λογής κινδύνους.